

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเพาะชำกล้าไม้ของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการศึกษาและนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ สนับสนุนการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเพาะชำกล้าไม้
- 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก
- 1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
- 1.4 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเพาะชำกล้าไม้
- 1.5 แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวังประโยชน์จากการประกอบอาชีพเพาะชำกล้าไม้
- 1.6 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 1.7 แนวคิดเกี่ยวกับการได้รับข้อมูลข่าวสาร

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเพาะชำกล้าไม้

1.1.1 การประกอบอาชีพเพาะชำกล้าไม้

ศรีทัต ภูนิยม (2548 : 4 – 6) กล่าวว่า การเพาะชำกล้าไม้ หรือการขยายพันธุ์พืช คือ การเพิ่มจำนวนเด่นพืชให้มีมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม อาจใช้วิธีเพาะเมล็ด หรือการใช้ส่วนอื่น ๆ ของพืชขยายพันธุ์ เช่น ติดตา ตอนกิง ๆ เพื่อใช้ปลูก หรือซ้อมแซมเด่นพืชที่ได้รับความเสียหาย หรือเพาะเพื่อขยายจำนวน เพื่อคงลักษณะพันธุ์ไว้ เพื่อให้ได้พันธุ์ใหม่ และมีความสำคัญ ดังนี้

1.1.1.1 ลดต้นทุนในการผลิต จากการที่ต้องไปซื้อกล้าไม้จากที่อื่น

มาปลูก

1.1.1.2 ทำให้เกิดอาชีพใหม่ที่สำคัญ เช่น การผลิตเมล็ดพันธุ์ อาชีพการผลิตดันพันธุ์ หรือการเพาะชำกล้าไม้ นอกเหนือไปจากอาชีพเพาะปลูกที่มุ่งหวังเอาผลผลิตมาบริโภคและจำหน่าย

1.1.1.3 เพิ่มผลผลิตพืชให้เพียงพอแก่ความต้องการของประชากรที่เพิ่มขึ้น

1.1.1.4 เพิ่มจำนวนครัวในการผลิตพืชในพื้นที่เดิม

1.1.1.5 เกิดพันธุ์พืชใหม่ที่ดีกว่าเดิม

โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การขยายพันธุ์โดยอาศัยเพศ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการผสมเกสรระหว่างตัวผู้ตัวเมีย เกิดเป็นเมล็ด แล้วนำเมล็ดไปเพาะชำให้เป็นกล้าไม้ต่อไป กรมป่าไม้ (2542 : 1 – 28) กล่าวว่า การเพาะชำกล้าไม้คุณภาพ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีมีคุณภาพ และการปฏิบัติในการเพาะชำกล้าไม้ ตั้งแต่เมล็ดจนเป็นต้นกล้า การบำรุงรักษา ก่อนที่จะนำไปปลูก โดยดำเนินการเริ่มจากการจัดการเมล็ดไม้ คือ การดำเนินการเพื่อให้ได้เมล็ดไม้ที่ดีมีคุณภาพ และปริมาณตามที่ต้องการ มีขั้นตอน ดังนี้

1.1 การเลือกแม้มีที่ดี ได้แก่

1.1.1 มีลักษณะสมบูรณ์ปราศจากโรคแมลง硼琨รวม

1.1.2 เดิบโตเต็มที่

1.1.3 ให้ผลผลิตตรงตามวัตถุประสงค์

1.1.4 เจริญเดิบโดยยืนในกลุ่มไม้ชนิดเดียวกันที่มีลักษณะแข็งแรง

1.2 ระยะเวลาการจัดเก็บเมล็ดเหมาะสม คือจัดเก็บในขณะที่เมล็ดไม้มี การแก่ตัวเต็มที่

1.3 วิธีการเก็บเมล็ด ได้แก่

1.3.1 เก็บเมล็ดที่ร่วงหล่นตามธรรมชาติ

1.3.2 การเก็บจากเรือนยอดโดยตรง

1.4 การปฏิบัติต่อเมล็ดภายหลังการจัดเก็บ ได้แก่

1.4.1 การแยกเมล็ดออกจากผล การแยกขนาดเมล็ด การคัดเลือก เมล็ด การจัดเก็บก่อนนำไปเพาะด้วยวิธีการที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงอุณหภูมิ ความชื้น อายุ ของเมล็ด ภาชนะและสถานที่ที่ระบายอากาศได้ดี

1.4.2 การปฏิบัติต่อเมล็ดก่อนเพาะเพื่อเร่งการออก โดยคำนึงถึง ลักษณะของเมล็ดไม้ สิ่งแวดล้อมที่จำเป็นต่อการงอก คือ ความชื้น อากาศ แสงสว่าง และ อุณหภูมิที่เหมาะสม โดยวิธีการตัดเปลือก แซ่น้ำเย็น แซ่น้ำร้อน แซ่ในกรดเข้มข้น เป็นต้น

1.5 การปฏิบัติในการเพาะชำกล้าไม้

1.5.1 การสร้างเรือนเพาะชำในแบบถาวร แบบชั่วคราว

แบบเพาะชำในที่โล่งแจ้ง และในร่มเงาดันไม้ เป็นต้น

1.5.2 การจัดเตรียมวัสดุเพาะชำ ได้แก่ ดินที่เหมาะสม คือ ดินร่วนปนทราย หากดินมีคุณสมบัติไม่ดีควรผสมวัสดุปรับปรุงสภาพดิน ดังนี้

ทราย แกลบเผา : ระยะน้ำ อากาศ ทำให้น้ำหนักเบา

เพิ่มความเป็นด่าง

ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก : เพิ่มธาตุอาหาร ดินagaraตัวกัน อุ้มน้ำดี

ขุยมะพร้าว ขี้เลือย เปลือกถั่ว : อุ้มน้ำ อินทรีย์ดุ

1.5.3 การจัดทำแปลงเพาะชำกล้าอ่อน โดยทำในเรือนเพาะชำ และภายนอกเรือนเพาะชำ เพื่อข้ามเมล็ดให้ออกเป็นกล้าอ่อน

1.5.4 ถุดูกาลหรือเวลาที่เหมาะสมในการเพาะชำ เตรียมการก่อนนำกล้าไม้ไปปลูกในตุ่ฟุน ขึ้นอยู่กับชนิดไม้แต่ละอย่าง อย่างน้อยประมาณ 2-3 เดือนก่อนถึงตุ่ฟุน

1.5.5 การเตรียมถุงดิน โดยการนำเข้าสู่ที่เตรียมไว้มาผสมกันให้มีลักษณะเหมาะสมแก่ความต้องการของกล้าไม้ แล้วนำมารอกลงในถุงเพาะชำ

1.5.6 การย้ายชำ โดยย้ายชำกล้าอ่อนที่เพาะเมล็ดไว้แล้ว มาชั่วลงในถุงดินที่จัดเตรียมไว้ โดยคัดเลือกกล้าอ่อนที่มีลักษณะสมบูรณ์ แข็งแรงทั้งลำต้นและใบ

1.5.7 การบำรุงรักษากล้าไม้ ภายหลังการย้ายชำก่อนการนำไปปลูก การให้น้ำ สับดาห์แรกรดน้ำเข้า เย็น ด้วยผักบัวจะเอียด หลังจากสับดาห์แรกรดน้ำวันละครั้ง

1.5.8 การใส่ปุ๋ย สำหรับกล้าไม้ที่ใช้เวลาในการบำรุงรักษานาน ช่วงแรกควรให้ปุ๋ยที่มีธาตุในโครงเจนสูงเพื่อเร่งใบ เมื่อกล้าพร้อมนำไปปลูกควรให้ปุ๋ยที่มีธาตุฟอสฟอรัสและโปรตีนสูง เพื่อพัฒนารากและลำต้น

1.5.9 การกำจัดวัชพืช กำจัดขณะที่วัชพืชมีด้านอ่อนเพื่อลดผลกระทบกับกล้าไม้

1.5.10 การป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูพืช ควรใช้สารหมักชีวภาพหากจำเป็นต้องใช้สารเคมี ต้องศึกษารายละเอียด วิธีการใช้ให้ถูกต้อง

1.5.11 การเลี้อนรากและตัดราก ไม่ให้เจริญเดิบโดยลึกลงมาก เพื่อลดผลกระทบก่อนการนำไปปลูก ควรรีบทำในขณะที่รากเริ่มเจริญเดิบโดยอกนอกถุง

1.5.12 การคัดขนาดกล้าไม้และจัดเรียงตามลำดับความสูง เพื่อมีให้เกิดการเบียดบัง แย่งแสงสว่างที่จำเป็นต่อการเจริญเดิบโดย

1.5.13 การทำกล้าไม้ให้เกรง โดยการเปิดให้ได้รับแสงเต็มที่ ลดการให้น้ำเพื่อให้กล้าไม้ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดีก่อนการนำไปปลูก

2. การขยายพันธุ์โดยไม้อาศัยเพศ (ศรีทัด ภูนิยม, 2548 : 5) เป็นการขยายพันธุ์จากส่วนต่างๆ ของพืชให้เกิดเป็นดันใหม่ขึ้น ด้วยวิธีการปักชำ ตอนกิ่ง ติดตา ทابกิ่ง ใช้หน่อ หัว เหง้า เป็นต้น

กรรมป่าไม้ (2542 : 2) กล่าวว่า เพื่อเป็นการจัดเตรียมกล้าไม้ไว้สำหรับการปลูกป่าในพื้นที่อนุรักษ์และดันนำล้ำรอบประมาณ 5 - 10 ล้านไร่ และอีกประมาณ 30 - 35 ล้านไร่ เป็นการปลูกป่าเพื่อเศรษฐกิจ โดยภาคเอกชน และประชาชนในที่ดินกรรมสิทธิ์ เพื่อรับการใช้ไม้เพื่อการก่อสร้าง อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ โรงงานเยื่อกระดาษ เพื่อใช้สอยในครัวเรือน เป็นอาหาร เชื้อเพลิง สมุนไพร เดช วัฒนธรรมยิ่งเจริญ (2548 : 22 – 26) กล่าวเสริมว่า

1) การเพาะปลูก ต้องคำนึงถึงการคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมกับพืชแต่ละชนิด ดินอุดมสมบูรณ์ สภาพภูมิอากาศ ความชื้น แหล่งน้ำ ความลาดเอียง ความสูงจากระดับน้ำทะเล การระบายน้ำ อุณหภูมิห่างจากแหล่งผลิต 2) การคัดเลือกสายพันธุ์ คุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด ผลผลิตสูง ด้านทานโรคแมลง 3) วิธีการปลูก การเตรียมแปลงปลูก การปรับพื้นที่ การกำหนดระยะเวลาปลูกให้เหมาะสม การดัดแต่งอย่างถูกวิธีตามระยะเวลาที่เหมาะสม 4) การดูแลรักษา การใส่ปุ๋ย การให้น้ำ การอารักษาพืช การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ศรีทัต ภู่นิยม (2548 : 7) กล่าวว่า จะต้องคำนึงถึงเรื่องการตลาด ที่มีการนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้ซื้อผู้ขาย มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการท้าให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น จากการจำหน่ายผลผลิตกล้าไม้

1.1.2 ภาวะตลาด เป็นขบวนการอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ผู้ผลิตกล้าไม้ สามารถ ผลิตกล้าไม้ได้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค และยังเป็นตัวกำหนดทำให้ธุรกิจของผู้ผลิต ประสบผลสำเร็จ หรือขาดทุนในการผลิตกล้าไม้ ผู้ผลิตกล้าไม้เพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่เป็นด้วยเงินหรือกำไรสูงสุด จึงจำเป็นต้องรู้เรื่องการตลาดเป็นอย่างดี เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร ทางการตลาด เพื่อประโยชน์ ดังนี้

1.1.2.1 เลือกพันธุ์ไม้ที่เป็นที่ต้องการของตลาด

1.1.2.2 รู้แหล่งตลาดและระยะเวลาในการขายผลผลิต

1.1.2.3 ความเกี่ยวข้องกับการตลาด การจัดตั้งกลุ่ม หรือสหกรณ์ ในการขายผลผลิต

1.1.2.4 ความสามารถในการขายโดยการประชาสัมพันธ์ และรักษา พัฒนาระดับมาตรฐานของคุณภาพสินค้า

1.1.2.5 การสนับสนุนส่งเสริมจากองค์กรภายนอก และภาครัฐ ใน การจัดการเกี่ยวกับการตลาด

1.1.3 ชนิดของตลาดกล้าไม้ แบ่งออกตามแหล่งของตลาดได้ ดังนี้

1.1.3.1 ตลาดจากตัวเอง เป็นแหล่งที่ผู้ผลิต (ผู้ขาย) และผู้ซื้อกล้าไม้ ติดต่อตกลงซื้อขายกล้าไม้ในวันพุธ และพฤหัสของทุกสัปดาห์ ในปริมาณ คุณภาพสำเร็จ ราคาก่อนข้างแน่นอนไม่เปลี่ยนแปลงขึ้นลงมากนัก ทำให้สามารถคำนวณระยะเวลา ปริมาณ และคุณภาพกล้าไม้ได้

1.1.3.2 ตลาดกล้าไม้คลอง 11, 12, 13, 14, 15 จังหวัดปทุมธานี เป็นตลาดที่มีการซื้อขายกล้าไม้จำนวนมากในแต่ละครั้ง เป็นตลาดของผู้ผลิตกล้าไม้ และเป็น ด้วยแทนจำหน่ายรับซื้อกล้าไม้จากที่อื่นแล้วแบ่งขายให้กับพ่อค้าปลีก หรือขายให้กับผู้บริโภค โดยตรง ซึ่งจัดอยู่ในประเภทพ่อค้าคนกลาง หรือนายหน้า

1.1.3.3 ด้วยแทนจำหน่าย เป็นตลาดของพวกราษฎร์โดยเฉพาะ ดำเนินการโดยเอาผลผลิต หรือสินค้าจากแหล่งผลิตไปขายให้แก่พ่อค้าขายส่ง ขายปลีก เพื่อ จำหน่ายให้กับผู้บริโภคต่อไป

1.1.3.4 ตลาดพันธุ์ไม้ในท้องถิ่น เป็นตลาดขั้นสุดท้าย ก่อนที่ผลผลิต หรือสินค้าจะถึงมือผู้บริโภค ราคាលบผลิต หรือสินค้านิดนึงจะสูงกว่าตลาดชนิดอื่นๆ ในขณะที่ จำนวนผู้ขายมีจำนวนมาก เช่น ตลาดนัดขายกล้าไม้ในวันเสาร์ อาทิตย์ บริเวณสวนจตุจักร โดยควรคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) ปริมาณกล้าไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นปัจจุบัน และแนวโน้มของ การเพิ่มขึ้นหรือลดลงในอนาคต เพื่อแก้ปัญหาการล้นตลาด และภาวะกล้าไม้ขาดตลาด

2) การเปลี่ยนแปลงของราคากล้าไม้ ศึกษาสาเหตุการเปลี่ยนแปลงการซื้อขายของกล้าไม้ ทั้งในสภาวะปกติและวิกฤติ เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือกชนิดกล้าไม้ที่มีความต้องการของตลาด และมีการเปลี่ยนแปลงราคาน้อย

3) ราคابาจจัยการผลิต เป็นตัวกำหนดต้นทุนในการผลิต เช่น ราคามอลล์พันธุ์ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ที่ดิน แรงงาน ต้องพิจารณาควบคู่กับราคากล้าไม้

4) การเก็บรักษากล้าไม้นานๆ จะช่วยยืดอายุและคุณภาพของกล้าไม้ เพื่อรอจำหน่ายเมื่อมีราคาสูง หรือเป็นการเพิ่มรายจ่ายเกี่ยวกับการดูแลรักษาและปัจจัยการผลิต

จากนิยามความหมาย ขั้นตอน และกระบวนการในการประกอบอาชีพเพาะชำกล้าไม้ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น สำหรับการวิจัยครั้งนี้ จึงพอสรุปได้ว่า การประกอบอาชีพเพาะชำกล้าไม้ หมายถึง การดำเนินงาน โดยการใช้ปัจจัยการผลิต เช่นวัสดุ แรงงาน ที่ดิน เงินทุน ใน การเพาะชำกล้าไม้ โดยใช้ความรู้ ประสบการณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งกล้าไม้จำนวนมาก มีขนาด ความสูงไม่เกิน 3 เมตร จากการเพาะเมล็ด ปักชำ ตอน ต่อ กิง ติดตา ต่อยอด หรือเกิดจากส่วนหนึ่งส่วนใดส่วนหนึ่งของต้นไม้ ทั้งที่เป็นไม้ป่า ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้ผล หรือไม้ยืนต้นที่ใช้เป็นอาหาร ประเภทต่างๆ ได้แก่ 1) ไม้โตเร็ว เช่น ยูคาลิปตัส กระถินเทพาฯ 2) ไม้ดอกไม้ประดับ เช่น โภสัน ปาล์ม 3) ไม้เศรษฐกิจ เช่น สัก ยางพารา 4) ไม้ผล เช่น มะม่วง มะปราง 5) ไม้กินได้ เช่น ชะอม ผักหวาน เป็นต้น รวมตลอดถึงการดูแลบำรุงรักษาก่อนการนำไปปลูก เพื่อการจำหน่าย และเปลี่ยน ให้มีราคาหรือมูลค่าเพิ่มขึ้น

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนักร

1.2.1 ความหมายของความตระหนักร

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2520 : 20 อ้างถึงใน ศิริวรรณ พรเลศวิวัฒน์, 2541 :

16) ได้กล่าวถึงความหมายของความตระหนักรว่า เป็นพฤติกรรมขั้นด้ำดูดทางด้านความรู้ ความตระหนักร หมายถึง ความสามารถ นึกคิด ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในสภาวะของจิต

ปัลเม่น นับถือบุญ (2536 : 18 อ้างถึงใน ศิริวรรณ พรเลศวิวัฒน์, 2541 : 16 - 19) กล่าวว่า ความตระหนักร หมายถึง การที่บุคคลคิดได้ หรือการเกิดขึ้นในความรู้สึก ว่ามีสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์หนึ่ง หรือสภาพการณ์หนึ่ง เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นได้ในสภาวะ

ของจิตใจ แต่ไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะสามารถจำได้ หรือจะลืมได้ถึงลักษณะบางอย่างของสิ่งนั้น และยังได้กล่าวว่า ความตระหนัก เป็นพฤติกรรมทางด้านอารมณ์หรือความรู้ ความคิด ปัจจัยทางด้านความรู้สึก หรืออารมณ์ จะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางด้านความรู้ ความรู้สึกเป็นเรื่องของโอกาส การได้รับสัมผัสจากสิ่งเร้าโดยไม่ดึงใจ การใช้จิตใต้ตระหง่านแล้วจึงเกิดความรู้สึกต่อปรากฏการณ์นั้นๆ คุณสมบัตินางอย่างที่ทำให้เกิดความต่อสิ่งนั้นขึ้นอยู่ กับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1.2.1.1 ผู้ตอบยินดีให้ความร่วมมือตอบความจริงหรือไม่

1.2.1.2 ผู้ตอบสามารถวินิจฉัยด้วยตนเองหรือไม่ และมีอิสระใน

การตอบเพียงใด

1.2.1.3 ผู้ตอบเข้าใจเจตนาการณ์ของผู้วิจัยเพียงใด

1.2.2 องค์ประกอบของความตระหนัก มี 3 ประการ คือ

1.2.2.1 พุทธิปัญญา หรือความรู้ความเข้าใจ จะเริ่มต้นจากการดับง่าย และมีพัฒนาการมากขึ้นตามลำดับ

1.2.2.2 อารมณ์ความรู้สึก เป็นความรู้สึกด้านทัศนคติ ค่านิยม ความตระหนักรอบหรือไม่รอบ ดีหรือไม่ดี เป็นองค์ประกอบในการประเมินสิ่งเร้าต่างๆ

1.2.2.3 พฤติกรรม เป็นการแสดงออกทั้งวิจารณ์ กิริยา ท่าทาง ที่มีต่อ สิ่งเร้าหรือแนวโน้มที่บุคคลกระทำ

สุขสมาน สังโภค (2550 : 129) กล่าวถึงความตระหนัก คือ

การช่วยให้ประชาชนเกิดความตระหนัก และมีการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม

1.2.3 การวัดความตระหนัก

ความตระหนัก เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดว่ามีสิ่งนั้นอยู่ จำแนกความรู้ ซึ่งเป็นพฤติกรรมละเอียดอ่อนเกี่ยวกับความรู้สึกและอารมณ์ ดังนั้น การที่จะวัด และประเมินจึงต้องมีหลักการและวิธีการ ตลอดจนมีเทคนิคเฉพาะ จึงจะวัดออกมากได้เที่ยงตรง และเชื่อมั่นได้ เครื่องมือวัดความรู้สึกและอารมณ์ประกอบไปด้วย การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประมาณค่า การใช้ความหมายภาษา เป็นต้น

จากความหมาย องค์ประกอบเกี่ยวกับความตระหนักที่ได้ศึกษาดังกล่าวข้างต้น ใน การวิจัยครั้งนี้ จึงพอสรุปได้ว่า ความตระหนัก หมายถึง อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ ค่านิยม และการตอบสนองต่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสภาพการณ์หนึ่งๆ ทั้งในด้านบวก และด้านลบ โดยเริ่มจากการรับรู้ มีความรู้สึก เกิดอารมณ์ร่วม แสดงออกด้วยท่าทาง การพูดจา ไปจนถึงการปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสภาพการณ์หนึ่งๆ

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1.3.1 ความหมายของป่าไม้

มหาวิทยาลัยหิรัญ (2545 : 44 - 47) กล่าวถึง ความหมายของป่าไม้ แยกตามทัศนะต่างๆ ดังนี้

1.3.1.1 ตามนัยของนักวิชาการ หมายถึง

1) สังคมของหมู่ไม้ หรือพื้นที่ซึ่งป่าคลุมไปด้วยต้นไม้ หรือพืชอื่นๆ รวมถึงสิ่งมีชีวิตที่อยู่อาศัยในพื้นที่ป่าไม้นั้นด้วย

2) พันธุ์ไม้ทุกชนิดในอาณาบริเวณเดียวกัน มีบริมาณไม่นานแน่นเพียงพอ มีพื้นที่กว้างขวางพอที่จะมีอิทธิพลต่อ din ฟ้าอากาศในท้องถิ่นนั้นๆ และมีความแตกต่างจากพื้นที่ภายนอกโดยทั่วไป

1.3.1.2 ตามนัยของนักพฤกษาศาสตร์ หมายถึง ประชากรของไม้ยืนต้น และพืชอื่นที่เป็นชนิดเดียวกัน อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นสังคมในพื้นที่เดียวกันที่หนึ่ง

1.3.1.3 ตามนัยของนักสิ่งแวดล้อม หมายถึง

1) ป่าไม้แบบชาวบ้าน การใช้ประโยชน์จากป่าไม้ เช่น เครื่องเพลิง ของป่า อาหาร สมุนไพร ยารักษาโรค วัสดุก่อสร้าง ที่ดินทำกิน เป็นต้น

2) ป่าไม้แบบนักวิชาการ หมายถึง

2.1) ป่าไม้เศรษฐกิจ การเจริญเติบโตและเพิ่มผลผลิต

สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

2.2) ป่าไม่อนุรักษ์ ให้ความสำคัญในการดำรงสภาพเป็นป่าเพื่อสนองประโยชน์ในด้านอื่นๆ นอกจากเนื้อไม้

2.3) ป่าไม้แบบสาธารณะ เพื่อประโยชน์จากการท่องเที่ยว ความงามตามธรรมชาติ การพักผ่อนหย่อนใจ

2.4) ป่าไม้แบบนักการเมือง แสดงออกมาในรูปของนโยบายการป่าไม้แห่งชาติ มติคณะรัฐมนตรี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1.3.1.4 ป่าไม้ตามนัยของนักกฎหมาย หมายถึง

1) พรบ. ป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 4 (1) ป่า หมายความว่า ที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน

2) พรบ. ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 4 ป่า หมายความว่า ที่ดินรวมตลอดถึงภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเลที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมาย

1.3.1.5 ป่าตามแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน หมายถึง

1) แผนที่ป่าไม้ของกรมป่าไม้ลงรายละเอียดแบ่งชนิดป่าออกเป็นชนิดต่างๆ ตามพืชที่ป่าคลุม หรือแบ่งพื้นที่เป็นป่ากับไม้เป็นป่า

2) แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินในรูปแบบต่างๆ และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากรูปแบบหนึ่งไปสู่รูปแบบอื่น

ดังนั้น ป้าจึงหมายถึง ที่ดินที่บุคคลยังมิได้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามกฎหมายที่ดิน

ทรัพยากรป่าไม้ จึงหมายถึง สังคมของสิ่งมีชีวิต ตลอดจนองค์ประกอบทางกายภาพ หรือสิ่งไม่มีชีวิตที่อยู่ร่วมกันบนพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

สรุปป่า หมายถึง พื้นที่ที่ได้ทำการปลูกพันธุ์ไม้ขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การปลูกป่าใหม่ (Reforestation) คือ การปลูกป่าขึ้นมาใหม่ในพื้นที่ที่เคยเป็นป่าไม้มาก่อน หรือการปลูกป่าในพื้นที่ที่มีต้นเดิมอยู่บ้าง หรือการปลูกป่าในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม (Deforestation)

2. การสร้างป่า (Afforestation) คือ การปลูกป่าในพื้นที่ที่ไม่เคยเป็นป่ามาก่อน เช่น พื้นที่ที่เกิดขึ้นจากการทับถมดินตะกอนบริเวณปากแม่น้ำ

1.3.2 ชนิดของป่าไม้ในประเทศไทย

บัญญัติที่ กฎิยการ และสมพร ไชยจั้ส (2529 : 18 - 20) กล่าวถึง ชนิดของป่าไม้ในประเทศไทย แบ่งได้เป็น 2 พากใหญ่ๆ ได้แก่

1.3.2.1 ป่าไม้ผลัดใบ

- 1) ป่าดงดิบ (Tropical Evergreen Forest)
- 2) ป่าดินเขา (Hill Evergreen Forest)
- 3) ป่าชายเลน (Mangrove Forest)
- 4) ป่าชายหาด (Beach Forest)
- 5) ป่าพรุ (Swamp Forest)
- 6) ป่าสนเข้า (Pine Forest)

1.3.2.2 ป่าผลัดใบ

- 1) ป่าเบญจพรรณ (Mixed Deciduous Forest)
- 2) ป่าแดง (Dry Deciduous Dipterocarp Forest)
- 3) ป่าหญ้า (Savannas)

1.3.3 ประโยชน์ของป่าไม้ มีดังนี้

1.3.3.1 ประโยชน์ทางตรง เช่น วัสดุในการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน เพอร์นิเชอร์ เช่น เตียง ตู้ โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องไม้แกะสลักฯลฯ เครื่องมือในการกิจกรรม การประมง การดื่มเรือ ยานพาหนะ การทอผ้า เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน อุตสาหกรรม เช่น ไม้ชิดไฟ ไม้จัมพัน เยื่อกระดาษ ไม้อัด ฯลฯ อาหาร สมุนไพร เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น

1.3.3.2 ประโยชน์ทางอ้อม เช่น อนุรักษ์ดิน ป้องกันอุทกภัย รักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน ลดความรุนแรงของลมพายุ อาหารชุมชนร่มเย็น เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า การเลี้ยงปศุสัตว์ เป็นแหล่งท่องเที่ยว

1.3.3.3 ประโยชน์ของป่าไม้ต่อการพัฒนา เช่น เป็นแหล่งพลังงานผลิตเยื่อและกระดาษ ก่อสร้างที่อยู่อาศัย ไม้ขีดไฟ ไม้จิมพัน แหล่งอาหาร เป็นแหล่งท่องเที่ยว ยกตัวอย่างเช่น แม่น้ำเพื่อการเกษตร แหล่งรายได้เสริม ประดิษฐกรรมผลิตแผ่นชีนไม้อัด ผลิตแผ่นเยื่อไม้อัด เป็นต้น

1.3.4 ผลกระทบที่เกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า มีดังนี้

1.3.4.1 ขาดแคลนไม้ที่นำมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ทำให้ต้องมีการนำเข้าจากต่างประเทศ สูญเสียเงินตราต่างประเทศ มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวม

1.3.4.2 สภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง เกิดสภาวะโลกร้อน น้ำท่วมนับพัน มีผลกระทบต่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน แม่น้ำลำคลองดินเนิน ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ขาดความสมดุลตามธรรมชาติ โรค แมลงศัตรูพืช ระบบดินเร่ง สัตว์ป่าໄหร่ที่อยู่อาศัย สูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น วัฒนธรรมยิ่งเจริญกล่าวเสริมว่า โรคร้ายชนิดใหม่ๆ เกิดขึ้นโดยที่ยังไม่มีวิธีการรักษาเยียวยา เป็นต้น

1.3.5 ความหมายของการอนุรักษ์

กรมป่าไม้ (2529 : 20 ; 2536 : 4) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์แก่มวลมนุษย์มากที่สุด เป็นเวลาระยะนานที่สุด โดยมีการสูญเสียน้อยที่สุดการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ประหยัดโดยเกิดประโยชน์มากที่สุด และสูญเปล่าน้อยที่สุด ไม่ได้หมายความว่าการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉยๆ จะต้องทำนุบำรุงและนำมาใช้อย่างถูกต้อง เพื่อจะสมกับกาลเทศะ และพยายามให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

เกษตร จันทร์แก้ว (2540 : 109 - 110) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้อย่างสมเหตุสมผล เพื่อการมีใช้ตลอดไป ได้แก่ การใช้ การเก็บ การรักษา/ซ้อมแซม การพื้นฟู การพัฒนา การป้องกัน การสำรวจ และการแบ่งเขตต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีคุณภาพเอื้ออำนวยสนองความต้องการของมนุษย์ตลอดไป

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2548 : 7) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การสำรวจรักษาซึ่งสิ่งที่มีคุณค่าและหายาก หรือหมายถึง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ยาวนานที่สุด

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างชาญฉลาด เพื่อเกิดประโยชน์กับมนุษย์และสิ่งมีชีวิตมากที่สุด ยาวนานที่สุด โดยให้มีการหมดเปลืองและสูญเสียน้อยที่สุด รวมถึงการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้มีการใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึง และนำมาใช้ให้เหมาะสมกับกาลเทศะ

เดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ (2548 : 14 -15) กล่าวถึงการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การเก็บรักษา การอนุรักษ์ ผลิต และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจำแนกออกเป็น 2 มาตรการ ดังนี้

1. มาตรการทางด้านอนุรักษ์โดยตรง คือ วิธีการปฏิบัติต่อทรัพยากร โดยตรง ได้แก่ การบูรณะหรือให้กลับฟื้นตัว การอนุรักษ์ การปรับปรุงของเดิมให้มีสภาพดีกว่า ธรรมชาติ การผลิตและการใช้อย่างมีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ในรูปแบบอื่นๆ นอกเหนือจากประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ปกติ และลดการสูญเสีย การนำสิ่งอื่นมาใช้แทน การสำรวจและค้นหาคุณภาพของทรัพยากรและนำมาใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมให้มากที่สุด

2. มาตรการทางสังคม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง คือ ให้การศึกษา สร้างทัศนคติให้เห็นคุณค่าดีระหว่างนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ และการใช้มาตรการทางกฎหมาย และได้กล่าวถึงวิธีการอนุรักษ์พันธุ์พิเศษ ดังนี้ 1) การอนุรักษ์แบบธนาคารพันธุกรรม (Gene Bank) 2) การอนุรักษ์ในแปลงรวมพันธุ์ (Field Collection) 3) การเก็บรักษาในพื้นที่เดิม (*In situ conservation*)

เพื่อสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต การฟื้นฟูชนบท ลดความเหลื่อมล้ำในการถือครองปัจจัยการผลิต การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การให้สิทธิ์ อำนาจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยชุมชน เป็นการพัฒนาที่สามารถพึ่งพา自己 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของวันนี้ ให้ดำรงอยู่อย่างยาวนานไปถึงอนาคต เพื่อสนองความต้องการของคนรุ่นหลัง โดยไม่ละเลยชีวิตความเป็นอยู่ของชนรุ่นปัจจุบัน โดยมี พื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) ให้ความสำคัญสูงสุดแก่สิ่งแวดล้อม 2) ขยายมิติเวลาไปสู่อนาคต 3) เน้นหันหน้าเรื่องความยุติธรรม โดยครอบคลุมเป้าหมายความยั่งยืนทางนิเวศ (ปรีชา เปี้ยมพงศ์สาคร์, กัญจน์ แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2543 : 45, 349) การให้สิทธิ์ อย่างเท่าเทียมกันแก่คนในรุ่นปัจจุบัน และคนรุ่นใหม่ในอนาคต ที่จะได้รับประโยชน์จาก ทรัพยากรที่มีอยู่ รวมถึงความยั่งยืนทั้งระบบนิเวศ สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กัน โดยการทำให้ทรัพย์สินทุน 4 ประเภท ดังนี้ คือ ทุนธรรมชาติ ทุนสังคม ทุนมนุษย์ และทุน ฝันมุ่นนุษย์ อย่างน้อยอยู่คงที่หรือควรจะต้องเพิ่มขึ้นในอนาคต (ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์, 2544 : 338)

จากการศึกษาทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องการความตระหนักริบัติ สถาบันฯ ประเมินว่า ทรัพยากร เป้าไม่ดังกล่าวมาแล้วนั้น จึงพอสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรเป้าไม้ หมายถึง การใช้ ทรัพยากรเป้าไม้ให้เกิดประโยชน์แก่มวลมนุษย์มากที่สุด เป็นเวลาภาระนานที่สุด โดยมีการ สูญเสียน้อยที่สุด การรู้จักใช้ทรัพยากรเป้าไม้อย่างชาญฉลาด ประยุกต์ รวมทั้งการกระจายการ ใช้ประโยชน์ให้แก่หมาชนโดยทั่วถึงกัน ไม่ได้หมายความว่าการเก็บรักษาทรัพยากรเป้าไม้ไว้ เฉยๆ จะต้องทำนุบำรุงและนำมาใช้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะ และพยายามให้เกิด

ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด โดยการที่เกษตรกรประกอบอาชีพเพาะชำกล้าไม้ ทั้งที่เป็นไม้ป่า ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้ผล ไม้ยืนต้นที่ใช้เป็นอาหาร จำหน่ายให้กับผู้ประสงค์ปลูกต้นไม้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อประโยชน์ทั่วทางด้านเศรษฐกิจ ใช้สอย เป็นอาหาร เชื้อเพลิง ตกแต่งสถานที่ อาคารบ้านเรือน เป็นต้น ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยการเพิ่มจำนวนต้นไม้ และพื้นที่ป่าไม้ได้อีกด้วยหนึ่ง

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ หมายถึง ความรู้สึกนิ่งคิด การรับรู้ การแสดงออกเกี่ยวกับคุณประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ โภชของการดัดไม้ทำลายป่า ความสำนึกรับผิดชอบร่วมในปรับปรุงพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ของเกษตรกรในกลุ่มด้วยอย่างที่ศึกษา

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเพาะชำกล้าไม้

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเพาะชำกล้าไม้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่ผู้วิจัยคาดว่าจะส่งผลต่อการประกอบอาชีพเพาะชำกล้าไม้ จึงให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องความรู้ในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

1.4.1 ความหมายของความรู้

บลูม (Bloom, 1971 : 15 อ้างถึงใน ศิริวรรณ พรเลิศวัฒน์, 2541 : 15) กล่าวว่า ความรู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ ระลึกถึงวิธีการ และขบวนการต่างๆ หรือระลึกถึงแบบ โครงสร้าง วัสดุประสงค์ในเรื่องความรู้นั้น

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 : 40 อ้างถึงใน ศิริวรรณ พรเลิศวัฒน์, 2541 : 15) กล่าวว่า ความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้นของผู้เรียน เพียงแต่จำได้อาจจะโดยการนึกได้หรือการมองเห็นหรือได้ยิน จำได้ ความรู้ขั้นนี้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง กฎเกณฑ์ เป็นต้น

สุวารีย์ วงศ์วัฒนา (2536 : 39 อ้างถึงใน ศิริวรรณ พรเลิศวัฒน์, 2541 : 15) กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ 3 ประการ ดังนี้

1. เกิดจากสภาพการณ์ทางธรรมชาติ คือ การเรียนรู้จากสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว

2. จากสภาพทางสังคม ที่ได้รับสัมผัสในชีวิตประจำวัน เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ ดูโทรทัศน์ การบอกเล่าจากคนรอบข้าง เป็นต้น

3. การเรียนรู้จากสภาพการณ์ทางการเรียนการสอน มีการจัดลำดับการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมาย มีความต่อเนื่อง

ศิริวรรณ พรเลิศวัฒน์ (2541 : 15 – 16) กล่าวว่า ความรู้ หมายถึง การรู้เรื่องราว ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ สถานที่ สิ่งของ หรือบุคคล ซึ่งเกิดจากประสบการณ์

ทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ในการสั่งสมเรื่องราว ปรากฏการณ์ต่างๆ ไว้ และแสดงสิ่งที่จดจำไว้ออกมาเป็นพฤติกรรมให้ปรากฏ ให้สังเกตได้ วัดได้

จากความหมายของความรู้ตามที่มีผู้ให้คำจำกัดความ ตามที่กล่าวมานั้น จึงพอสรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง การเรียนรู้ จดจำ จากการได้รับสัมผัสโดยการลองผิดลองถูก การดู การฟัง การอ่าน การทดลอง ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยสามารถสร้างเครื่องมือวัด และสังเกตได้

1.4.2 การวัดความรู้

เครื่องมือในการวัดความรู้มีหลายชนิด แต่ละชนิดมีความเหมาะสมต่อการวัดความรู้ในลักษณะแตกต่างกันออกไป โดยทั่วไปการวัดความรู้ส่วนใหญ่นิยมใช้แบบทดสอบ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งเร้าให้ผู้ถูกสอบแสดงพฤติกรรมออกมาก เช่น การพูด การเขียน แสดงทำทาง เป็นต้น เพื่อให้สามารถสังเกตได้ สามารถนับปริมาณได้เพื่อนำไปแทนอันดับ หรือคุณลักษณะของบุคคล รูปแบบของแบบทดสอบ มี 3 ลักษณะ คือ

1.4.2.1 ข้อสอบปากเปล่า เป็นการโดยชอบด้วยวาจา หรือคำพูด หรือบางครั้งเรียกว่าการสัมภาษณ์

1.4.2.2 ข้อสอบข้อเขียน แบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1) แบบความเรียง ให้ผู้ตอบอธิบาย บรรยาย ประพันธ์ หรือวิจารณ์เรื่องราว

2) แบบจำกัดคำตอบ ให้ผู้ถูกสอบพิจารณาเบรี่ยนเที่ยบ ตัดสินข้อความหรือรายละเอียดต่างๆ มีอยู่ 4 แบบ คือ แบบถูก ผิด แบบเดิมคำ แบบจับคู่ และแบบเลือกดตอบ

1.4.2.3 ข้อสอบภาคปฏิบัติ มุ่งทดสอบโดยการแสดงพฤติกรรมด้วย การกระทำจริง (ลดาวัลย์ พอใจ, 2536 : 14)

1.4.3 ความหมายของการเพาะชำกล้าไม้

ศรีทัต ภูนิยม (2548 : 4 – 6) กล่าวถึง การผลิตพันธุ์พืชไว้ว่า การขยายพันธุ์พืชหรือการเพาะชำกล้าไม้ หมายถึง การเพิ่มจำนวนต้นพืชให้มีมากยิ่งขึ้น กว่าเดิม อาจใช้วิธีเพาะเมล็ดหรือการใช้ส่วนอื่นๆ ของพืชขยายพันธุ์ เช่น ติดตา ตอนกิ่งฯ เพื่อใช้ปลูก หรือปลูกซ่อมแซมต้นพืชที่ได้รับความเสียหาย หรือเพาะเพื่อขายจำหน่าย เพื่อคงลักษณะพันธุ์ไว้ เพื่อให้ได้พันธุ์ใหม่ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การขยายพันธุ์โดยอาศัยเพศ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการผสมเกสรระหว่างตัวผู้ตัวเมีย เกิดเป็นเมล็ด แล้วนำเมล็ดไปเพาะชำให้เป็นกล้าไม้ต่อไป

2. การขยายพันธุ์โดยไม่อาศัยเพศ เป็นการขยายพันธุ์จากส่วนต่างๆ ของพืชให้เกิดเป็นต้นใหม่ขึ้น ด้วยวิธีการปักชำ ตอนกิ่ง ติดตา ทากกิ่ง ใช้หน่อ หัว เหล้า เป็นต้น

1.4.4 ขั้นตอนในการดำเนินการ

กรมป่าไม้ (2536 : 1- 45) กล่าวว่า การเพาะชำกล้าไม้ เป็นการผลิตกล้าไม้ และจัดเตรียมกล้าไม้การเพิ่มพื้นที่ป่า และการส่งเสริมราษฎรปลูกต้นไม้ ต้องมีการวางแผนงานเป็นขั้นตอน เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนี้

1.4.4.1 การจัดทำเมล็ดไม้ ควรคัดเลือกแม่ไม้ โดยให้คำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการปลูก ดังนี้

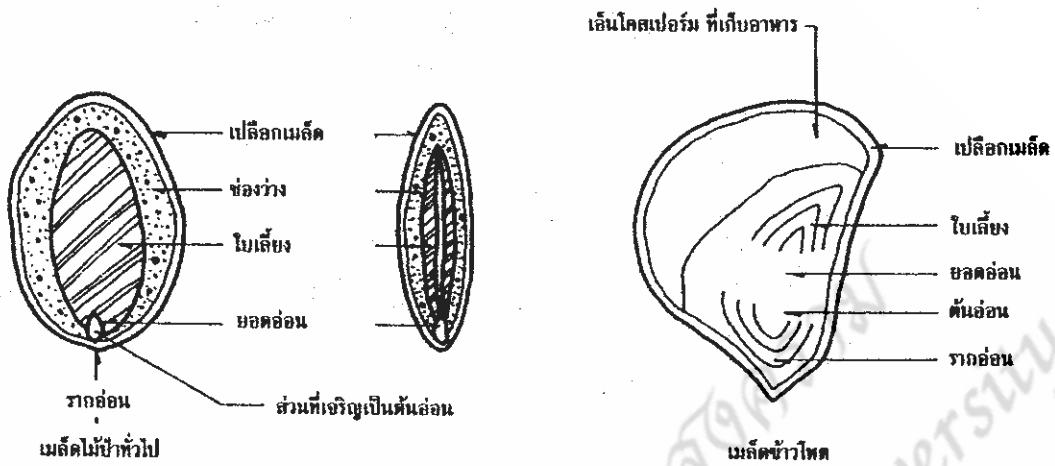
1) การปลูกเพื่อเป็นร่มเงา ไม้พื้นสำหรับหุบดั้ม ใช้สอยในครัวเรือน และไม่ประดับอาคารสถานที่ เก็บเมล็ดจากแม่ไม้ที่มีความเจริญเติบโตดี มีความต้านทานโรค การให้ร่มเงา และดอกที่สวยงาม

2) การปลูกเป็นสวนป่าเพื่อใช้ในการแปรรูปไม้ จะต้องเก็บเมล็ดจากแม่ไม้ที่ดี เพราะต้นไม้จะเจริญเติบโตดี มีรูปร่างอย่างไร ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางพันธุกรรม การปลูกสวนป่าจากเมล็ดที่เก็บจากแม่ไม้ที่ไม่มีการคัดเลือก จะทำให้การเจริญเติบโตไม่สม่ำเสมอ ลำต้นคงอ ผลผลิตต่ำไม่คุ้มค่า การคัดเลือกแม่ไม้ที่ดีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

1.4.4.2 การแก้ของเมล็ดไม้ ไม้แต่ละชนิดมีช่วงเวลาการแก้ของเมล็ดไม่ตรงกัน เช่น ประดู่ ผลจะแก่ประมาณเดือน ก.ย. - ต.ค. สัก สะเดา ประมาณ ก.พ. - มี.ค. ไม้ตะบูลยาง เช่น ยางนา เด็ก รัง ตะเคียนทอง ประมาณ เม.ย. - พ.ค. ในแต่ละปีช่วงเวลาการแก้อาจแตกต่างกันขึ้นอยู่กับพื้นที่ และสภาวะดิน พื้น อากาศ ไม้บางชนิดอาจไม่ให้ผลเลยในบางปี เช่น ตะเคียนทอง ดังนั้น จะต้องหมั่นสังเกต การออกดอก ออกผล การแก้ของเมล็ดไม้ การเก็บเมล็ดที่ยังไม่แก่จะทำให้เมล็ดไม้ไม่ออก หรือออกแต่อ่อนๆ และ การตรวจสอบการแก้ของเมล็ดไม้แบบง่ายๆ มี 2 วิธี

1) การตรวจสอบด้วยสายตา โดยสังเกตการณ์แก่ จากการเปลี่ยนแปลงสี และการแห้งของผัก ผล ชนิดที่เป็นผัก เมื่อผักแก่จะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลดำ เช่น คูน กับปพฤกษ์ ประดู่ ฯ พากผลสด เช่น สะเดา ซ้อ เลียน ผลจะเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีเหลือง พากตระบูลยาง เช่น ยางนา เด็ก รัง ตะเคียนทอง ตะเคียนหิน ผลจะมีปีกยาว 2 - 4 ปีก การแก้สังเกตจากปีกสีเขียวเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล

2) การดัดเมล็ด วิธีการคือ ใช้กรรไกร มีดดัดเมล็ดเพื่อตรวจสภาพของเปลือกเมล็ดและต้นอ่อน ซึ่งจะเป็นส่วนของใบเลี้ยงที่เห็นได้ชัดเจน ถ้าเมล็ดไม้แก่จะมีความแข็งของเปลือกเมล็ดและใบเลี้ยง วิธีนี้เป็นการทดสอบความมีชีวิตของเมล็ดไม้ กล่าวคือ เมล็ดมีชีวิตจะสด แข็ง ไม่มีแมลงและเชื้อร้าทำอันตราย ทำให้สามารถประเมินเปอร์เซ็นต์ การออกได้

ภาพประกอบ 1 ส่วนประกอบของเมล็ดพืชใบเลี้ยงคู่และใบเลี้ยงเดี่ยว

1.4.4.3 การเก็บเมล็ดไม้ ใช้อุปกรณ์ที่จะทำให้เกิดความสะตอ

รวดเร็ว ปลอดภัย ประหยัด เช่น บันไดไม้ไฟ กระถางกระถุก กิง มีดตัดกิง ผ้าใบรองรับเมล็ดไม้ ภาชนะใส่เมล็ดไม้ การเดินทาง และการขนส่ง การเขียนป้ายเก็บเมล็ดไม้กำกับไว้ในภาชนะ บรรจุเมล็ดไม้บันทึกซึ้งนิดไม้ สถานที่เก็บ วันที่เก็บ

1.4.4.4 การปฏิบัติต่อเมล็ดไม้ เมล็ดไม้บางชนิดต้องการการผึ้ง DAG ให้แห้งก่อน และยังต้องมีการแยกเมล็ดออกจากฝักหรือผล เช่น ผลิตุลาลิปัส ต้อง DAG ให้แห้ง เพื่อให้แคปซูลเปิดปล่อยเมล็ด ฝักกระถินแรงค์ต้อง DAG ให้แห้ง ตีด้วยไม้ให้เมล็ดหลุดจากฝัก ผลสะเดาต้องบีบถู ขัดให้เนื้อหุ้มออกจากการเมล็ดแล้วผึ้งให้แห้ง

1.4.4.5 วิธีปฏิบัติตามชนิดของผล ฝัก ดังนี้

1) ชนิดแห้งแล้วแตก เช่น กระถินแรงค์ กระถินยักษ์ แคพรั่ง หางนกยูง เสลา อินทนิล ยุคุลิปัส ฯ เมื่อ DAG แห้งดีแล้วเมล็ดจะคายหลุดร่วงจากฝัก หรือร่วงด้วยการเขย่า ตี เป็นต้น

2) ชนิดแห้งแล้วไม่แตก เช่น คุน กัลปพฤกษ์ พะยูง ชิงชัน ตากให้แห้งสนิทแล้วแยกเมล็ดด้วยการทุบ ตีฝักแล้วผัดแยกเมล็ด สำหรับเมล็ดไม้สัก ประดู่ ใช้ วิธีขัด ถู สิ่งห่อหุ้ม

3) ชนิดผลสดมีเนื้อหุ้ม เช่น สะเดา เลี่ยน ช้อ มะกอก ใช้วิธี ขัดถูกให้เนื้อหุ้มแยกออกแล้วล้างทำความสะอาด และตากให้แห้งก่อนเก็บรักษา ยกเว้นสะเดา ไม่ควรทำให้แห้งมาก เพราะเมล็ดจะสูญเสียความชีวิต

4) การเก็บรักษาเมล็ดไม้ การเก็บรักษามีความสำคัญต่อ ความชีวิตของเมล็ดไม้ เมล็ดไม้หลายชนิดควรเก็บในภาชนะปิดสนิทในอุณหภูมิต่ำ เช่น ในห้องเย็น ตู้เย็น อุณหภูมิ $2 - 15^{\circ}\text{C}$ เมล็ดชนิดที่มีเปลือกแข็ง เช่น คุน หางนกยูง กระถินแรงค์

กระถินเทpa และปีヘルิก เก็บรักษาในอุณหภูมิต่ำจะรักษาความมีชีวิตได้หลายปี บางชนิดเก็บรักษาได้ไม่นาน เช่น สะเดา และไม้คระภูลยางชินิดต่างๆ อายุเก็บรักษาได้เพียงไม่กี่สัปดาห์ จำเป็นต้องรีบนำไปเผาชำ

1.4.4.2 รูปแบบเรือนแพะชำ แบ่งได้ดังนี้

1) สร้างเป็นเรือนแพะชำถาวร คือ สร้างให้สามารถใช้งานได้หลายปี หลังคาดีด้วยไม้ระแนงตัวเว้นเดียวในแนวขวางตะวัน เพื่อให้กล้าไม่ได้รับแสงแดด ประมาณ 50%

2) สร้างแบบชั่วคราว โดยใช้เสาและตัวเรือนแพะชำที่แข็งแรงพอสมควร หลังคาใช้ใบมะพร้าว ก้านปอแก้ว ถ้ามีทุนพอและเพื่อให้เกิดความสวยงาม ควรใช้ด้ามป้ายพรางแสงพลาสติกที่มีข่ายอยู่ทุ่งไว้

3) การเรียงถุงแพะชำในที่โล่งแจ้ง สร้างที่มุ่งแดดเฉาภากาที่เพียงย้ำชำใหม่ทีละถุง หรือใช้ที่ครอบกันแดดรั่วครัว แบบนี้ประหยัดกว่า 2 แบบแรก คลุมไว้จนกว่ากล้าไม่ตั้งตัวได้แล้วจึงยกออก

4) การเรียงถุงใต้ร่มเงาไม้ โดยการดายหญ้าและวัชพืชออกให้หมด ปรับพื้นที่เรียบแล้วจัดเรียงถุงแพะชำในบริเวณร่มเงา ประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก แต่มีข้อเสียที่กล้าไม่จะได้รับการแพร่กระจายโรครา และแมลงจากไม้หร่มได้ง่าย ตลอดทั้งกิ่งไม้ร่วงหล่นทับทำให้เกิดความเสียหายได้

1.4.4.3 การเตรียมวัสดุแพะ

วัสดุแพะที่ใช้ได้ดีที่สุด คือ ดินที่มีธาตุอาหารสมบูรณ์ มีการระบายน้ำและอากาศดี คือ หน้าดินจากป่า ซึ่งเกิดจากการผุพังของซากพืช แต่การหาดินเช่นนี้ หาไม่ได้ง่าย จะนั่น เมื่อตรวจดินที่เราหามาได้ หากว่ายังไม่เหมาะสมพอ ก็ต้องผสมสิ่งอื่นเข้าไป เพื่อเพิ่มคุณสมบัติของดินให้เหมาะสมแก่การแพะชำ ซึ่งมีหลักพิจารณาโดยกว้างๆ ดังนี้

ทราย แกลบเผา เพื่อให้การระบายน้ำ - อากาศดี

แกลบเผา เพื่อทำให้น้ำหนักเบาและเพิ่มความเป็นต่าง

ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก เพื่อเพิ่มธาตุอาหาร ทำให้ดินเกาะด้วยกัน

และอุ้มน้ำในดินดีขึ้น

ชุยมะพร้าว ขี้เลือย เพื่อเพิ่มการอุ้มน้ำ

การผสมวัสดุแพะไม่มีสูตรตายตัว ขึ้นอยู่กับสภาพดินและชาตุอาหารในดิน ถ้าเป็นดินเหนียว การระบายน้ำไม่ดี และชาตุอาหารต่ำ ก็ต้องเพิ่มทรายหรือ แกลบเผา และปุ๋ยคอก ในอัตราส่วนสูง เช่น ดิน : ทราย หรือแกลบเผา : ปุ๋ยคอก = 5 : 2 : 1 ถ้าเป็นดินร่วนดินปนทรายมาก ก็ควรเพิ่มปุ๋ยคอก เช่น ดิน : ปุ๋ยคอก = 10 : 1 การผสมตามอัตราส่วนที่ยกตัวอย่างนี้อาจจะใช้บุ้งกี ถังตักน้ำ ๆ เป็นภาชนะต่าง เช่น ดิน : ปุ๋ยคอก = 5 : 1 ก็คือ ดิน 5 บุ้งกี ผสมปุ๋ยคอก 1 บุ้งกี โดยหลักการแล้วองค์ประกอบของดินที่เหมาะสม

ในการปลูกพืชโดยทั่วไป จะประกอบด้วยเนื้อดินที่เป็นของแข็งที่เป็นแร่ธาตุ 45% อากาศ 25% อินทรีย์วัตถุ 5%

1.4.4.4 การจัดทำแปลงเพาะ ปฏิบัติได้ 2 แบบ ดังนี้

1) การจัดทำภายในเรือนเพาะชำ โดยทำเป็นระบบเพาะด้วยการก่อด้วยอิฐบล็อก หรือด้วยไม้กระดาษ ดินที่ใส่กระดาษควรเป็นทรายร่วน หรือดินร่วนปูนทรายจะผสมปุ๋ยคอกด้วย กีวารผสานในอัตราต่ำประมาณ 10 : 1

2) จัดทำภายนอกเรือนเพาะชำ ด้วยการขุดยกกระถางแจ้ง ขุดลึกต่ำกว่าระดับดิน 8 – 9 นิ้ว ย่ออยู่ดินแล้วยกร่องให้สูง 3 - 5 นิ้ว เพื่อป้องกันน้ำท่วมขัง หรือทำเป็นระบบเพาะ เมื่อทำการหัวน้ำเมล็ดลงแปลง จะต้องจัดทำที่ครอบกันแคด หรือใช้ฟางหญ้าแห้งคลุมให้จนกว่ากล้าไม่จะแข็งแรงพอ จึงเปิดให้รับแดดร้อไป

1.4.4.5 ฤดูกาลหรือเวลาเริ่มเพาะ

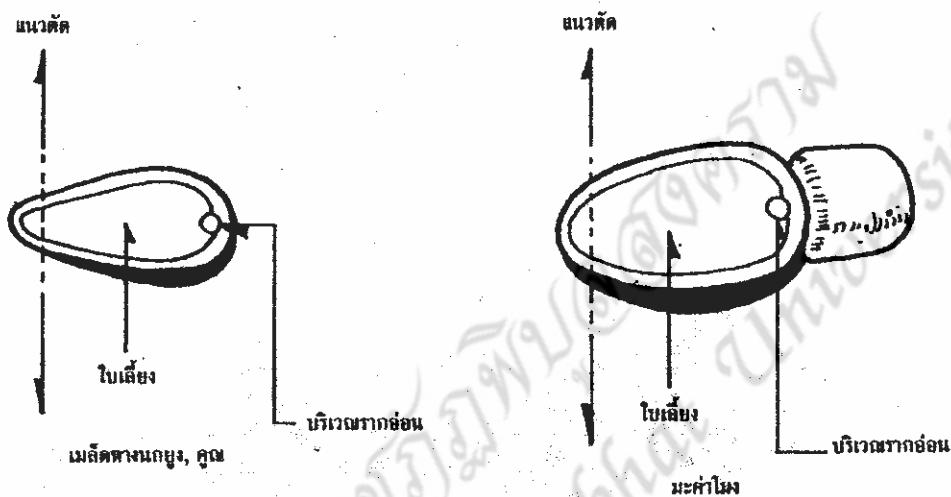
ช่วงเวลาที่จะนำกล้าไม่ไปปลูกโดยทั่วไปจะอยู่ในช่วงฤดูฝน การเพาะชำกล้าไม้จะต้องมีเวลาพอให้กล้าไม่เดินได้ทัน กล้าไม้บางชนิดโดยเร็ว บางชนิดโดยช้า กล้าไม่โดยเร็ว เช่น บุคคลิปัส ชีเหล็กบ้าน ทางนกยุงฟรัง ชนุน พวงกี老子 เพียง 2 เดือนก็ได้ขนาดปลูกได้ ไม่บางอย่างในช่วงเป็นกล้าไม่โดยช้า เช่น สัก ยมหอม และกระทุมน้ำ อาจต้องเครียบล่วงหน้าหลายเดือน หรือเป็นกล้าค้างปี ไม่บางชนิดเราไม่สามารถเก็บรักษาเมล็ดได้นาน จะต้องเฝ้ารอให้เมล็ดแก่ และเมื่อเก็บเมล็ดแล้วต้องเพาะทันที เช่น สะเดาและไม้คระภูลายาง เช่น ยางนา ยางแดง เต็ง รัง ตะเคียนหิน ตะเคียนทอง

1.4.4.6 การปฏิบัติต่อเมล็ดไม้ก่อนเพาะเพื่อเร่งการออก

เมล็ดไม้แต่ละชนิดมีความสามารถในการออกได้เร็วต่างกัน ซึ่งเกิดจากการรังนของเมล็ดไม้ คือ การที่เมล็ดไม่สามารถที่จะออกได้ แม้ว่าจะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คือ ความชื้น (น้ำ) ออกซิเจน แสงสว่าง และอุณหภูมิที่เหมาะสมแล้วก็ตาม อาจมีสาเหตุจากเปลือกเมล็ด และส่วนที่ห่อหุ้มเมล็ด จึงต้องหาวิธีการที่จะทำให้น้ำและอากาศผ่านเข้าไปให้ได้ด้วยวิธีทำให้เปลือกเมล็ดและสิ่งที่ห่อหุ้มเสียหาย หรือเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติ ยอมให้น้ำและอากาศผ่านได้ การปฏิบัติต่อเมล็ดก่อนเพาะที่เหมาะสมมีผลต่อการเพาะชำกล้าไม้อย่างมาก คือ ทำให้เมล็ดงอกอย่างรวดเร็ว ได้กล้าไม้มีขนาดสม่ำเสมอ เมล็ดแต่ละชนิดมีเปลือกที่มีความแข็งแรงแตกต่างกัน การเร่งการออกก็ต้องปฏิบัติแตกต่างกัน ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

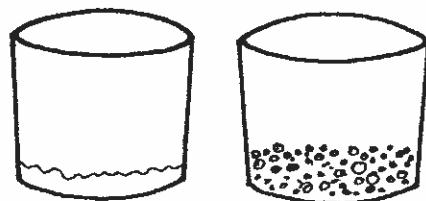
1) ชนิดที่มีเปลือกเมล็ดแข็งหนา พวงนี้ไม่ว่าจะเอาไปแช่น้ำเย็น หรือรักษาด้วยน้ำร้อนก็ไม่ได้ผล การออกจะต่ำมากและใช้เวลานานกว่าจะได้จำนวนกล้าไม้ที่ต้องการ มีวิธีปฏิบัติ คือ การให้เปลือกเมล็ดเสียหายโดยการถูกกระแทกทราย ขลิบ ตัดเมล็ดด้านที่อยู่ตรงข้ามกับดันอ่อนด้วยกรรไกร มีด ให้พอเห็นใบเลี้ยงที่อยู่ข้างใน อีกวิธีหนึ่ง คือ วิธีแช่ในกรดเข้มข้น เช่น กรดกำมะถัน 95 - 97% เป็นเวลาตั้งแต่ 10 - 60 นาที ขึ้นอยู่กับ

ความแข็งแกร่งของเปลือก และขนาดของเมล็ดไม้แต่ละชนิด เมล็ดพากนี้ เช่น คุณ กับปุพุกซึ่ง
หางนกยูงฟรัง เป็นต้น เมล็ดไม้ที่ได้รับการปฏิบัติตัวยังคงอัดตราการงอกเร็วมากโดยจะใช้เวลา
งอกในหนึ่งสัปดาห์ได้ถึง 90% หรือมากกว่า และได้กล้าไม้ที่มีขนาดสม่ำเสมอ กัน

ภาพประกอบ 2 แสดงการตั้งเมล็ดไม้เพื่อเร่งการงอก

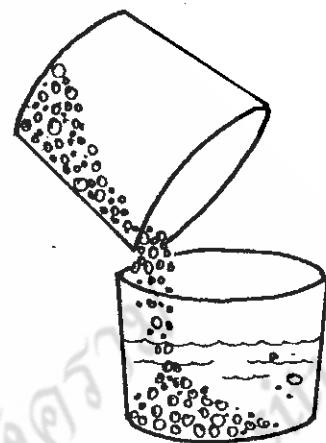
1

กาก เมล็ด

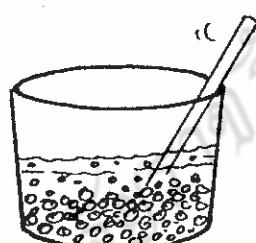
1 : 2 โดยประมาณ

2

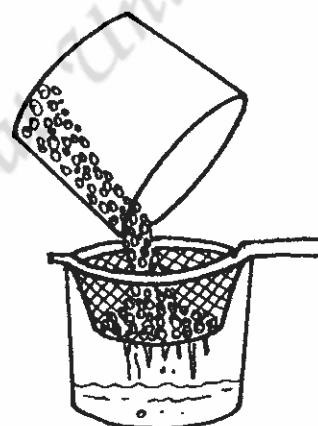

เมล็ดใส่กาก

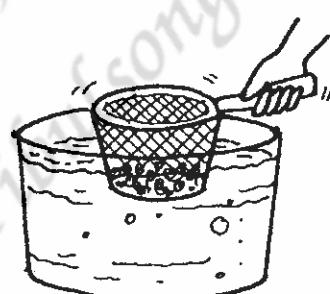
3

ใช้แท่งด้วกคนให้เมล็ดและกากเคลือบกัน
หากหัวไม่ได้ คนเป็นระยะๆ เพื่อให้การติดมุนเริบเนินไปทั่ว

4

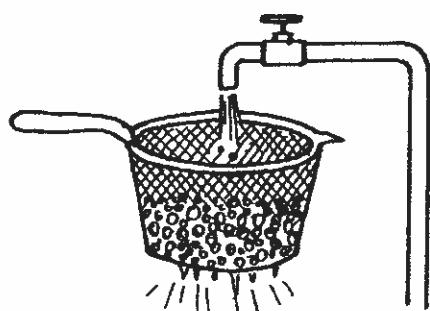

5

เชี่-เช่าในน้ำ

6

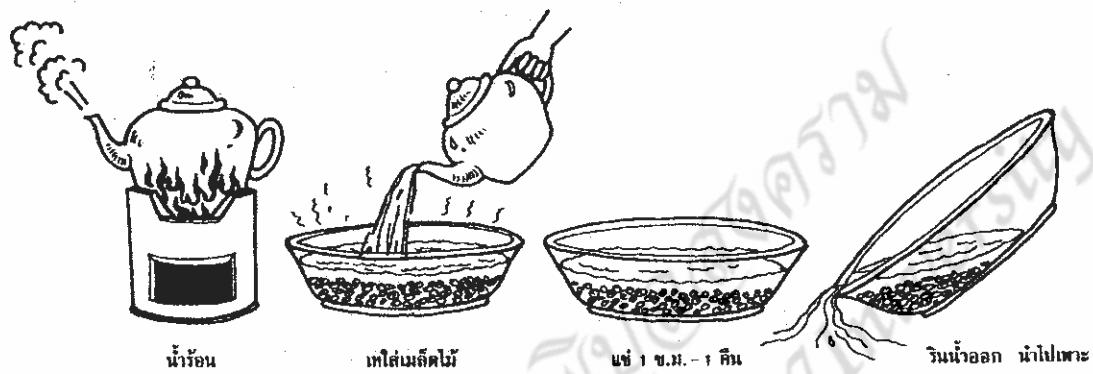

ผึ่งน้ำออกใส่สัง

●น้ำไปทะเล ●ตากให้แห้ง แล้วบรรจุภาชนะเก็บรักษา

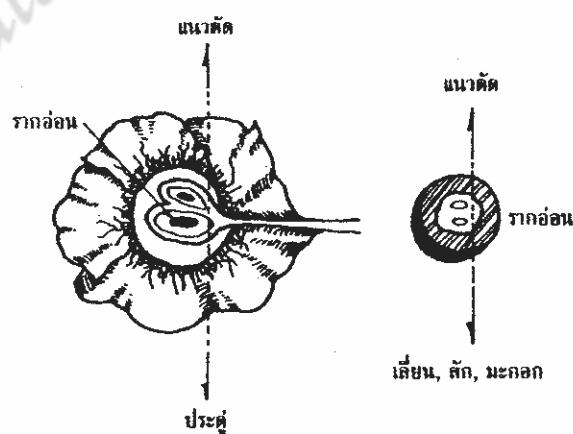
ภาพประกอบ 3 แสดงการเร่งการออกของเมล็ดโดยการแช่ในกรดเข้มข้น

2) ชนิดที่มีเปลือกเมล็ดแข็ง ไม่สามารถปรับปรุงการออกได้ด้วยการแช่น้ำธรรมชาติ แต่ด้วยวิธีลวกแช่น้ำร้อน วิธีปฏิบัติ คือ เทน้ำเดือดใส่เมล็ดแล้วปิดอยู่ให้เย็น แซ่บประมาณ 1 ชม. ถึง 1 คืน แล้วจึงนำไปเผา เมล็ดในกลุ่มนี้ เช่น ขี้เหล็กบ้านขี้เหล็กอเมริกา กระถินแรงค์ กระถินเทพา ถ่อน พฤกษ์ ฯลฯ

ภาพประกอบ 4 การเร่งการออกของเมล็ดโดยการแช่น้ำร้อน

3) ชนิดที่มีสิ่งห่อหุ้มเมล็ดที่แข็งและหนา เช่น สัก เลี่ยน มะกอก ประดู่ การออกเป็นไปอย่างล่าช้า เพราะเมล็ดคงอยู่ในโภลต์อกมาได้ยาก วิธีการปรับปรุงการออกโดยใช้มีดตัด ผ่าให้แตกโดยเป็นอันตรายต่อมেล็ดน้อยที่สุด หรือใช้เครื่องขัดผิว และตีปีกเพื่อให้สิ่งที่ห่อหุ้มเมล็ดได้รับความเสียหาย อีกวิธีคือ การแซะหักให้ส่วนหุ้มภายนอกค่อยๆ ลายด้วย เช่น ไส้กระสอบไวกلاح แಡด รดน้ำให้ความชื้นทุกวัน หรือรดน้ำวันเว้นวันประมาณ 5 - 7 วัน จึงนำลงแปลงเพาะ

ภาพประกอบ 5 แสดงการเร่งการออกโดยการตัดเมล็ด

4) ชนิดที่มีเปลือกเมล็ดบางหรือนิ่มน้ำซึ่งผ่านเข้าไปได้ง่าย เช่น แคฟรัง สีเสียดแก่น มะขามเทศ สะเดา เมล็ดเหล่านี้นำลงแบบใดเลย การแซ่นห้าปรับปรุงการอกได้เล็กน้อย ไม่แตกต่างทางสกัดเมื่อเบรเยนเทียนกับเมล็ดที่ไม่แซ่นห้า สำหรับสะเดาให้ปืนเอาเนื้อหุ้มเมล็ดออกนำไปล้างน้ำ ผึ่งในร่มให้แห้งจึงนำไปเผา

5) ชนิดที่มีปีก เป็นเมล็ดไม้ในกลุ่มตระกูลยาง เช่น ยางนา เด็ง รัง เหียง พลวง ฯลฯ นำเมล็ดแก่เต็ดปีกถึงโคนแล้วนำลงเผาได้เลย

1.4.4.7 การเผาเมล็ดไม้

1) เพาเมล็ดลงถุงดินโดยตรง วิธีนี้ใช้กับเมล็ดขนาดใหญ่ เช่น ขันนุน มะค่าโมง มะค่าแಡ หรือเมล็ดที่มีปีกหรือเส้นต่อการงอกตี กล่าวคือ 90 % ขึ้นไป รถน้ำให้ชุ่มเสียก่อนจึงกดเมล็ดลงให้จมลงต่ำกว่าผิวดินประมาณ 3 - 5 มิลลิเมตร วิธีการวางเมล็ดต้องพิจารณาว่าเมล็ดจะแห้งยอดอ่อนโพลพันดินได้ง่าย จึงควรวางบนราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมล็ดที่มีขนาดใหญ่ เช่น ขันนุน มะค่าโมง มะօอกกาณี

2) เพาในกระเบกก่อนย้ายชำ โดยวิธีหวานให้กระจายทั้งกระเบก แล้วโรยดินกลับให้สม่ำเสมอ หนาประมาณ 3 - 5 มิลลิเมตร หรือจะหวานเป็นแนวโดยเชาวร่องก่อนแล้วโรยลงร่องแล้วกลบ วิธีนี้ง่ายต่อการกลบเมล็ด เสร็จแล้วรถน้ำให้ชุ่ม การคลุมกระเบกเพาด้วยพลาสติกใสะช่วยให้ดินรักษาความชื้นได้นาน และทำให้ความชื้นของอากาศและอุณหภูมิสูงขึ้น เป็นการเร่งการงอกของเมล็ดไม้อีกด้วย เมล็ดไม้งอกได้ในอุณหภูมิประมาณ $30 - 40^{\circ}\text{C}$ เมื่อกล้าไม้ตั้งตัวได้จึงเอาพลาสติกที่คลุมออก และเมื่อกล้าไม้ได้ขนาดจึงย้ายชำลงถุงพลาสติกต่อไป ปัจจัยที่จำเป็นต่อการงอกของเมล็ดไม้ ในระยะแรกมีความชื้น (น้ำ) ออกซิเจน แสง และอุณหภูมิที่เหมาะสม ปัจจัยเหล่านี้จะไปประดุณการงอก ของเมล็ด โดยใบเลี้ยงจะมีบทบาทสำคัญต่อการงอก เป็นตัวสร้างอาหารและพลังงานแก่การงอก ธาตุอาหารในดินจะถูกดูดซึ้นไปใช้ภายหลังที่ได้สร้างใบแท้ขึ้นมาแล้ว ปุ๋ยจึงจำเป็นในระยะกล้าไม้ตั้งตัวได้

1.4.4.8 การเตรียมถุงดิน

วัสดุเพาชำที่เตรียมไว้ นำมากรอกลงถุงพลาสติก ซึ่งขนาดที่ใช้เพาชำทั่วไป คือ 4×6 นิ้ว แต่การเพาชำกล้าไม้บางชนิดซึ่งต้องการนำไปปลูกบนยังมีขนาดเล็ก เช่น บุคคลิปดัส อายุ 2 เดือน แล้วนำไปปลูกจะใช้ถุงขนาด 3×5 นิ้ว ก็ได้ แต่ถ้าเป็นกล้าค้างปีซึ่งมีขนาดสูงระบบรากจะมากด้วย ต้องย้ายกล้าไปลงถุงใหญ่ขนาด 8×11 , 8×12 , 10×12 นิ้ว

วิธีการกรอกดินใช้อุปกรณ์ง่ายๆ ตัดลำไม้ไผ่ขนาดใกล้เคียงถุงพลาสติกคล้าปากฉลามเพื่อใช้ตักดินและเทใส่ถุงได้สะดวก ถุงพลาสติกควรเจาะรู จำนวน 4 - 8 รู ขนาดประมาณ 5 มิลลิเมตร ให้สูงกว่ากันถุงประมาณ 4 - 5 เซนติเมตร ขยับมุ่งกันถุงเข้าในเพื่อให้การวางถุงสะดวก เมื่อวางรูที่เจาะควรสูงกว่าพื้นประมาณ 1 เซนติเมตร

การจัดวางเรียงถุงให้เป็นระเบียบโดยจัดเรียงเป็นบล็อกๆ ขนาดกว้าง 15 ถุง ยาว 40 ถุง จะได้กล้าไม้จำนวน 600 ถุง จัดเรียงบล็อกให้เป็นระเบียบเพื่อความสะดวกในการทำงาน และตรวจสอบจำนวน

1.4.4.9 การย้ายชำ

ขนาดของกล้าไม้ที่เหมาะสมในการย้ายชำของไม้แต่ละชนิดแตกต่างกันไป ด้องเป็นดันกล้าที่แข็งแรงสมบูรณ์ ไม่ผิดปกติ เช่น ไม่มีรากอ่อน หรือยอดอ่อน ที่จะพัฒนาเป็นดันกล้าที่สมบูรณ์ได้ ความมีใบแท้ที่สมบูรณ์ปกติมีสีเขียว 1 - 2 คู่ มีลำต้นและระบบราชที่แข็งแรง เมล็ดที่เริ่มแห้งราชอ่อนออกมายังไม่ครารย้ายชำ เพราะอาจมียอดอ่อนไม่สมบูรณ์หรือถูกแมลงทำลาย การถอนกล้าจากกระเบ泰ต้องระวังไม่ให้ราช ลำต้น ใบอ่อนได้รับความเสียหายด้วยการตัดน้ำให้ชุมก้อนถอนกล้า ถ้าเป็นกล้านาดใหญ่อาจใช้ไม้หรือพลั่วพรวนดินช่วยแซะ นำกล้าอ่อนใส่ภาชนะที่มีน้ำพอประมาณเพื่อให้กล้ารักษาความสดชื่นพร้อมที่จะนำไปชำได้ถุง ก่อนชำควรตัดน้ำดินในถุงให้ชุมแล้วปล่อยน้ำระบายน้ำชี้บน ใช้ไม้ปลายแหลมขนาดใหญ่กว่าราชพอประมาณแหงลงดิน ควรลึกประมาณความยาวของราชสอดราชแล้วใช้นิ้วหักดินที่ต้านหนึ่งด้านใดของดันกล้าเพื่อบีดซ่องว่างระหว่างราชกับดินแล้วรดน้ำข้า้อกครั้ง การชำกล้าไม้ต้องปฏิบัติในเรื่องแพะชำหรือจัดทำที่ครอบกันเดจัดให้ในช่วง 2 - 3 อาทิตย์แรกจนกว่ากล้าไม้ดังตัวได้ แยกถุงที่กล้าตายออกนำไปรวมแปลงใหม่ เพื่อใช้ย้ายชำอีก ถ้าตายอีกให้เก็บนอกรื้อรอใช้กรอกดินครัวต่อไป การใช้ทรายหยานโดยทับหน้าถุงชำกล้าไม้ที่รอจะช่วยป้องกันหน้าดินจับตัวแน่นจากแรงกระแทกของน้ำที่รด ป้องกันการเกิดตะไคร้หน้าดิน และทำให้น้ำซึมผ่านได้ง่าย

1.4.4.10 การดูแลรักษากล้าไม้

1) การดูแลรักษา ควรลดน้ำวันและสองครั้ง เช้าและเย็น โดยใช้มือที่มีรุขนาดเล็ก หลีกเลี่ยงหรือรอมัดระวังการใช้สายยางฉีดจะทำให้กล้าไม้ได้รับอันตราย เมื่อกล้าไม้ได้แข็งแรงสูงประมาณ 20 เซนติเมตร จัดน้ำวันและครั้งในตอนเช้าก็ได้

2) การกำจัดพืช ปฏิบัติประมาณเดือนละครั้ง โดยปฏิบัติหลังจากการดูแลรักษาไม้

3) การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช เช่น แมลงกัดกินใบ เชื้อรำทำลาย โดยหมั่นตรวจสอบอยู่เสมอ ถ้าตรวจพบควรรีบกำจัดด้วยการใช้สารสกัดชีวภาพป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช หากจำเป็นต้องใช้สารเคมี ควรทำความเข้าใจวิธีใช้และปฏิบัติให้ถูกต้อง เพราะสารเคมีแต่ละชนิดใช้ป้องกันกำจัดศัตรูพืชแต่ละชนิดนั้นมีลักษณะเฉพาะ เช่น ใช้กับแมลง ใช้กับเพลี้ย หรือใช้กับเชื้อรำ เป็นต้น

4) การตัดรากกล้าไม้ (Root Pruning) เมื่อกล้าไม้โตขึ้น

รากจะแห้งลงดิน จึงควรตรวจสอบและใช้การไถรากที่ผลลัพธ์งานออกถุง ปฏิบัติ ประมาณ 3 เดือนต่อครั้ง และทำการลดน้ำวันละ 2 ครั้งจนกล้าไม้ฟื้นตัว

5) การจัดชั้นความสูงของกล้าไม้ (Grading) เป็นการจัด กล้าไม้เรียงลำดับความสูง เพื่อให้กล้าไม้ขนาดต่างๆ ได้รับแสงแดดเท่าเทียมกัน และง่ายต่อ การคัดขนาดกล้าไม้ เพื่อนำไปปลูก หรือจำหน่าย ขั้นกล้าไม้ผิดปกติ และมีโรคระบาด อันตรายออกนำไป

6) การทำให้กล้าไม้แกร่ง (Hardening) กล้าไม้ที่อยู่ในร่มเงา ของเรือนเพาะชำมาตลอดนั้น ถ้าขยับไปปลูกทันทีกล้าไม้จะตายได้ เพราะไปกระทบกับภาวะ แห้งแล้ง แಡดจัดเกินไปบ้าง ไม่สามารถปรับสภาพให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมภายนอก ดังนั้น จึงควร ทำให้กล้าแกร่งเสียก่อนโดยการเปิดหลังคาเรือนเพาะชำ หรือขอนอกมาไว้ช้างนอกเพื่อให้ชน กับสภาพแวดล้อม ความแห้งแล้งด้วยการลดปริมาณน้ำที่ให้ จากที่เคยรดน้ำทุกวันเป็นวันเว้นวัน ประมาณ 1 เดือน ก่อนนำไปปลูกจะทำให้การอดตายสูง

จากคำจำกัดความและขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวกับการเพาะชำกล้าไม้ ตามที่ผู้วัยได้ศึกษาทบทวนดังกล่าวข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ เพาะชำกล้าไม้ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เกี่ยวกับการ ใช้ปัจจัยการผลิต วัสดุดิน เทคนิค วิธีการ และการดำเนินงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งกล้าไม้จำานวนมาก รวมถึงการนำรุ่งรักษากล้าไม้ก่อนนำไปปลูก

1.5 แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง

1.5.1 ความหมายของความคาดหวัง

มาสโลว์ (Abraham Maslow, 1954 : 10 - 15) "ได้เสนอคติฐาน 2 ประการ ดังนี้"

1. มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความต้องการเกิดขึ้นเสมอ

2. ความต้องการของมนุษย์มีลักษณะคล้ายกันไปทุกวัฒธรรม

ความต้องการของมนุษย์ แบ่งได้เป็น 5 ขั้นตอน คือ

2.1 ความต้องการด้าน生理 เช่น การกิน ออย ความสุขสบาย

ทางกายทั้งปวง

2.2 ความต้องการสวัสดิภาพ เช่น ความปลอดภัยในชีวิตและ

ทรัพย์สิน

2.3 ความต้องการความรัก ความเข้าใจ

2.4 ความต้องการความนิยมยกย่องนับถือในตนเอง

2.5 ความต้องการความสำเร็จ หรือพัฒนาศักยภาพของตนเอง

วูร์ม (Victor H. Vroom, 1972 อ้างถึงใน ศิริวรรณ พรเลิศวิวัฒน์, 2541 : 20) กล่าวว่า ความคาดหวังเป็นพฤติกรรมส่วนบุคคล ความต้องการเหตุผลในการที่จะทำการใดๆ เพื่อให้ได้รับผลตอบแทนตามที่ตนต้องการ หรือความคาดหวังเกิดจากคุณค่าของสิ่งล่อใจ เช่น รางวัล เงิน สิ่งของที่จะได้รับ และสิ่งนั้นมีคุณค่าสำหรับเข้า ประกอบกับมีความสามารถ และมีโอกาสที่จะเป็นไปได้ก็จะทำการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งตอบแทนนั้น

ศิริวรรณ พรเลิศวิวัฒน์ (2541 : 46) กล่าวถึงความคาดหวังผลประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มว่า หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มนี้รักษาป้าชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ด้วยมีความคาดหวังว่า จะได้รับผลตอบแทนที่อาจจะเป็นเม็ดเงินหรือสิ่งของจากการเข้าร่วมกิจกรรม

นรินทร์ กาญจนพฤกษ์ (2542 : 71) กล่าวถึงความคาดหวังผลประโยชน์ ตอบแทนว่า หมายถึง การที่ประชาชนมีความต้องการล่วงหน้าต่อสิ่งที่จะได้รับ โดยคาดว่า คนเอง ครอบครัว กลุ่มนบุคคล หรือชุมชนจะได้รับผลตอบแทนเป็นสิ่งของ หรือเม็ดเงิน จากการมีส่วนร่วม และต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3 ด้าน คือ

1. คาดหวังผลตอบแทนในกิจกรรมด้านอนุรักษ์ป่าไม้ เช่น มีที่ดินทำกิน ไม่ถูกอพยพโยกย้ายจับกุมจากเจ้าหน้าที่ มีการปลูกป่าดันน้ำ สาธารอุดมสมบูรณ์ขึ้น มีไม้ใช้สอย เป็นต้น

2. คาดหวังผลตอบแทนในกิจกรรมด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น มีแหล่งน้ำเพื่อบริโภค อุปโภค และการเกษตร มีเส้นทางคมนาคมสะดวก มีไฟฟ้าใช้ เป็นต้น

3. คาดหวังผลตอบแทนในกิจกรรมด้านพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต เช่น มีรายได้เพิ่มขึ้น ได้รับการส่งเสริมความรู้ด้านเกษตร สาธารณสุข การศึกษา ได้รับพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ พันธุ์ปلا ได้รับวัสดุอุปกรณ์ทางด้านเกษตร สาธารณสุข การศึกษา ผลผลิตทางการเกษตร สุขภาพอนามัย การศึกษาดีขึ้น ได้รับการสร้างเสริมอาชีพมากขึ้น ได้รับการเอาใจใส่ จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น

1.5.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคาดหวังของบุคคล

วูร์ม (Victor, H. Vroom., 1972 อ้างถึงใน นรินทร์ กาญจนพฤกษ์, 2542 : 56) กล่าวว่า การที่บุคคลจะทำการใดๆ ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ คือ

1. ผลตอบแทนที่เข้าจะได้รับเหมาะสมกับบทบาทที่เขามีอยู่เพียงใด
2. ความพึงพอใจที่เข้าจะได้รับ
3. เมื่อเปรียบกับผู้อื่นแล้วเข้าเชื่อว่าเข้าจะต้องได้รับผลลัพธ์นั้น
4. มีโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนตามความคาดหวัง

โดย นรินทร์ กาญจนพฤกษ์ ได้กล่าวถึง ลักษณะของความต้องการความสำเร็จ หรือแรงจูงใจฝึกฤทธิ์ไว้ ดังนี้

1. กล้าเสี่ยง

2. ขยันขันแข็ง
3. รับผิดชอบในตนเอง
4. ต้องการความชัดเจนว่า การตัดสินใจของตนจะมีผลอย่างไร
5. คาดการณ์ล่วงหน้า
6. มีความชำนาญในการจัดระบบงาน

ศิริวรรณ พรเลิศวิวัฒน์ (2541 : 20 – 21) กล่าวเสริมว่า ความพอใจในสิ่งเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนที่ได้รับ แต่ถ้าบุคคลใดไม่สนใจต่อผลตอบแทน ต่างๆ ความสัมพันธ์ทั้งหมดก็จะหายไป การที่บุคคลจะเลือกปฏิบัติอย่างไร เมื่อเกิดความต้องการหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ซึ่งมีหลักในการพิจารณาอยู่ 2 ประการ คือ

1. พิจารณาว่าเป้าหมายนั้นมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด
2. มีความสามารถหรือหนทางไปสู่จุดมุ่งหมายในสิ่งที่คาดหวังไว้ได้มากน้อยเพียงใด

และได้กล่าวถึงการประเมินผลโครงการพัฒนาอย่างลุ่มอาชีพของกรรมการ กรรมพัฒนาชุมชน ว่ามีความคาดหวังประโยชน์ที่ดีจะได้จากการสู่ในด้านต่างๆ มากน้อยตามลำดับ ดังนี้

1. ความคาดหวังวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต
2. ความคาดหวังความช่วยเหลือเงินทุน
3. ความคาดหวังความช่วยเหลือในการจำหน่ายผลผลิต
4. ความคาดหวังการแนะนำทางวิชาการ
5. ความคาดหวังความรู้การประกอบอาชีพ เพื่อใช้ประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ

ศิริวรรณ พรเลิศวิวัฒน์ ได้สรุปเกี่ยวกับความคาดหวังประโยชน์ ตอบแทนที่จะได้รับ ของบุคคลในการร่วมกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ไว้ ดังนี้

1. เงินทุน
2. วัสดุ
3. พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์
4. รายได้เพิ่มขึ้น ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น
5. การช่วยเหลือจากรัฐบาลผ่านกลุ่ม หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่ของรัฐ
6. การแก้ไขปัญหาในการประกอบอาชีพ
7. การจำหน่ายผลผลิต
8. ความรู้ เทคนิควิชาการ
9. เกียรติยศ ชื่อเสียงที่จะได้รับ
10. ความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความคาดหวัง ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ พoSruPได้ว่า ความคาดหวังผลประโยชน์จากการประกอบอาชีพเพาะชำกล้าไม่หมายถึง การที่เกษตรกรประกอบอาชีพเพาะชำกล้าไม่ คาดหวังผลตอบแทนในด้านรายได้ที่เป็นเม็ดเงิน และผลตอบแทนในด้านอื่นๆ เช่น การได้รับคำแนะนำทางวิชาการ เกียรติยศชื่อเสียง การยอมรับจากสังคม การเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ เป็นต้น

1.6 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1.6.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

กรมอุทยาน สัตว์ป่า และพันธุ์พิช (2548 : 9) กล่าวถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ว่า เป็นแผนพัฒนาที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวม โดยยึดปรัชญาการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระ世庙 ๘๙ (2542 : 9) กล่าวว่า เศรษฐกิจความเป็นอยู่แบบพออยู่พอกิน การผลิตอาหารหรือสินค้าเพียงพอแก่การบริโภค บนพื้นฐานของการประยัด หากมีเหลือเกินความต้องการจึงนำออกขายเพื่อสร้างรายได้ โดยรวมพังเป็นกลุ่ม และหากพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตได้จะถึงขั้นแข่งขันกับต่างประเทศได้ กิจให้นำออกขายในตลาดโลก ด้วยการสร้างเครือข่ายกับภาคการผลิตอื่นๆ โดยมีนัยสำคัญของแนวคิดอยู่ที่ ”การพึ่งตนเอง การรวมกลุ่ม การมีเมตตาเอื้ออาทรและสามัคคี” ซึ่งจำเป็นต้องมีความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการ ดังนี้

1. พอดเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ทอดทิ้งกัน
  2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่น
  3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน ได้ทั้งอาหาร สิ่งแวดล้อม และรายได้
  4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ
  5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
  6. อุบัติพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มชนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตมาจากการพื้นฐานทางวัฒนธรรมจึงจะมีความมั่นคง
  7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่เปลี่ยนแปลงขึ้ลงแบบกะทันหันหรือแบบรวดเร็ว ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสุภาพจิต
- เศรษฐกิจพอเพียงเป็นทางสายกลางที่เชื่อมโยงทุกสิ่งทุกอย่างเข้าด้วยกัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

สุเกียรติ ด่านพิษณุพันธุ์ (2547 : 24) กล่าวว่า การดำเนินชีวิตให้อยู่
รอด พ่ออยู่พอกินและอยู่ดี จำเป็นต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. รู้จักพึงตนเอง
2. ดำเนินชีวิตอย่างมีอิสรภาพ
3. มีความสามารถในการบริหารจัดการ รู้จักคิด รู้จักระบบ
4. มีความขยัน อดทน อดทน ไม่ท้อถอย
5. มีความสามัคคี มีการรวมกลุ่ม ร่วมมือกัน มีความสามารถ

ในการทำงานเป็นหมู่คณะเพื่อให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย

6. มีการศึกษาหาข้อมูล เพิ่มองค์ความรู้ นำความรู้ หลักการ แนวคิด
ทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาการในด้านต่างๆ ได้ดี

7. รู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูล
8. พัฒนาตนเอง ได้ตามลำดับ

สนธยา พลศรี (2545 : 226) กล่าวถึง ขั้นตอนของเศรษฐกิจ
พอเพียง หรือการเกษตรทฤษฎีใหม่ มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลิตอาหารเอง เหลือขาย ทำให้กินอิ่ม ไม่ติดหนี้
มีเงินออม

ขั้นตอนที่ 2 รวมตัวกันเป็นชุมชน ทำเศรษฐกิจชุมชนรูปแบบต่างๆ
เช่น เกษตร หัตถกรรม อุตสาหกรรม แปรรูปอาหาร สมุนไพร จัดการท่องเที่ยวชุมชน
มีกองทุนชุมชน หรือธนาคารหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 3 เชื่อมโยงเครือข่ายกับบริษัททำธุรกิจขนาดใหญ่ รวมทั้ง
การส่งออก

โดยให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการ ให้เกิดสมดุลระหว่างการใช้
ประโยชน์กับการอนุรักษ์ และส่งเสริมการนำทรัพยากรไปใช้ประโยชน์ในระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน
โดยเน้นกระบวนการทำการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครอง
ท้องถิ่น มีส่วนร่วม และรับผิดชอบในการใช้ประโยชน์ อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (กรมอุทยาน สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2548 : 10) โดยการที่ปัจเจก
บุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรอาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินโครงการ แบ่งปัน
ผลกระทบ และร่วมติดตามผลด้วยความสมัครใจ โดยปราศจากข้อกำหนดที่มาจากการบังคับ
เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน รวมถึงอำนาจอิสระในการแบ่งปันผลกระทบที่
เกิดจากการพัฒนาให้กับสมาชิกด้วยความพึงพอใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ (บำรุง
แสงพันธุ์, 2545 :17) และเป็นกระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา
ทุกขั้นตอน คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมประเมินผล ร่วม
รับผิดชอบ ร่วมรับผลของการพัฒนาทั้งในรูปบุคคล กลุ่มองค์กรอย่างแท้จริง ด้วยความสมัครใจ

เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งให้ดีขึ้น ทั้งทางคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการ และดำเนินงานโดยมุชย์ เพื่อประโยชน์แก่ตัวมุชย์เอง (สนธยา พลศรี, 2545 : 62) การพัฒนาที่แท้จริง คือ การพัฒนาความสามารถของคน ซึ่งก่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างภายในและภายนอก ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติ ทำให้คนมีอิสรภาพในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้ ทุกคนคือภาคีในการพัฒนา การพัฒนาเป็นการกิจของทุกคน และให้คนได้กำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงและรูปแบบสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (ปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ, 2548 : 4 – 5)

1.6.2 ปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1.6.2.1 ปัจจัยเกี่ยวกับกลไกของรัฐ ทั้งในระดับนโยบาย มาตรการ และระดับปฏิบัติที่เอื้ออำนวย หรือสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน จำเป็นต้องมีการพัฒนาให้เป็นระบบเปิดเป็นประชาธิปไตย โปร่งใส ตรวจสอบได้ รับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย

1.6.2.2 ปัจจัยด้านประชาชน ต้องมีสำนึกต่อปัญหาและประโยชน์ร่วม มีสำนึกต่อการพัฒนา และภูมิปัญญาในการจัดการปัญหา ซึ่งเป็นผลมาจากการประสบการณ์และการเรียนรู้ มีการสร้างพลังเชื่อมโยง ในรูปกลุ่ม องค์กร เครือข่าย และประชาสังคม

1.6.2.3 ปัจจัยด้านนักพัฒนาและองค์กรพัฒนา ในการกระตุ้น ส่งเสริม เอื้ออำนวย กระบวนการพัฒนา สนับสนุนข้อมูลข่าวสาร และทรัพยากร การร่วมเรียนรู้กับ สมาชิกชุมชน (ปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ, 2548 : 10)

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม จึงพอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ เอกชน นักวิชาการ และประชาชน โดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยภาครัฐสนับสนุนทางด้านนโยบาย เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในทุกระดับ รับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย ภาคเอกชนและวิชาการสนับสนุน ทางด้านวิชาการ แหล่งเงินทุน วัสดุคุณภาพ เทคนิค การจัดการ การตลาด และข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น ดังอยู่บนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียม เสมอภาค เป็นประชาธิปไตย โปร่งใส ตรวจสอบได้

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ การมีส่วนร่วม หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก เช่น หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคลภายนอก เข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนข่าวเหลือในการให้ความรู้ทางวิชาการ คำแนะนำด้านเทคนิค เงินทุน วัสดุ พันธุ์ไม้ การจัดการ การตลาด เป็นต้น

1.7 แนวคิดเกี่ยวกับการได้รับข้อมูลข่าวสาร

1.7.1 ความหมายของการได้รับข้อมูลข่าวสาร

ศรีวรรณ พรเลิศวิวัฒน์ (2541 : 47) กล่าวถึงการได้รับข้อมูลข่าวสาร ว่า หมายถึง การที่บุคคลได้รับความรู้จากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์บทความด่างๆ จากการสาร สิ่งพิมพ์

นรินทร์ กัญจนพุกษ์ (2542 : 73) กล่าวถึงการรับรู้ข่าวสารไว้ว่า หมายถึง ความถี่ที่ประชาชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ เช่น จากการติดต่อพบปะผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ การติดต่อพบปะกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ นายอำเภอ เกษตรตำบล ครุ ฯลฯ

บำรุง แสงพันธุ์ (2545 : 4) กล่าวถึงการได้รับข่าวสารว่า หมายถึง การได้ฟัง ได้อ่าน ได้ชมรายการหรือข่าวสารเกี่ยวกับป้าชุมชน

1.7.2 กระบวนการติดต่อสื่อสาร

โรเจอร์ และชูเมคเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1993 อ้างถึงใน นรินทร์ กัญจนพุกษ์, 2542 : 57) อธิบายว่า การที่บุคคลจะได้รับวิทยาการใหม่มี 5 ขั้นตอน คือ

1.7.2.1 ขั้นการรับรู้ หมายถึง การที่บุคคลได้รับความรู้ใหม่หรือ วิทยาการใหม่เป็นครั้งแรก

1.7.2.2 ขั้นความสนใจ หมายถึง บุคคลเริ่มสนใจพยาภยามเสาะแสวง หาความรู้เพิ่มเติม

1.7.2.3 ขั้นการซึ่งใจ หมายถึง บุคคลคิดทบทวนได้ว่าคงถึงผลดี ผลเสียของความรู้ใหม่อยู่ในใจก่อนตัดสินใจยอมรับอย่างเดjmที่

1.7.2.4 ขั้นการทดลอง หมายถึง บุคคลนำความรู้ไปทดลองปฏิบัติใน ขนาดเล็กๆ เพื่อดูผลก่อนตัดสินใจยอมรับเดjmที่

1.7.2.5 ขั้นการยอมรับ หมายถึง บุคคลยอมรับว่าการทดลองใช้ได้ผล และตกลงใจนำความรู้และวิทยาการใหม่ไปปฏิบัติ

1.7.3 ช่องทางการสื่อสาร

Rogers ได้ให้แนวคิดต่อไปว่า ปัจจัยประการหนึ่งที่มีผลต่ออัตราการ ยอมรับและปฏิบัติ ก็คือ ช่องทางการสื่อสาร ที่ใช้เป็นตัวแพร่กระจายวิทยาการใหม่ เข้าไปสู่ กระบวนการตัดสินใจยอมรับของผู้รับวิทยาการนั้น ช่องทางการสื่อสาร เป็นวิธีการที่ผู้ส่งสารนำ สารไปยังผู้รับสาร แยกได้ 2 ลักษณะ คือ

1.7.3.1 ช่องทางสื่อสารมวลชน เป็นวิธีการถ่ายทอดข่าวสารในวง กว้างเกี่ยวกับสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วารสารสิ่งพิมพ์ รวมถึง ภาคยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

1.7.3.2 ช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นการติดต่อสื่อสารในวงแคบ ระหว่างบุคคลเพื่อการถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

จากการศึกษาทบทวนเกี่ยวกับการได้รับข้อมูลข่าวสาร สำหรับการวิจัยครั้นี้ พอสรุป ได้ว่า การได้รับข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การที่เกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้รับข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การส่งเสริมการปลูกป่า การเพาะชำกล้าไม้

การตลาด จากสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ข่าวสาร จากทางราชการ การบอกเล่าในกลุ่มเกษตรกรในชุมชน เป็นต้น

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาผลงานวิจัยต่างๆ ที่มีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อภาระงาน โครงการต่างๆ เท่าที่รวมมาได้ ประกอบกับประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ทำงานเกี่ยวกับการเพาะชำกล้าไม้ สังกัดกรมป่าไม้ และสภาพการประกอบอาชีพเพาะชำกล้าไม้ ของเกษตรกร ที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปสัมพันธ์เกี่ยวข้องเป็นบางส่วน นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังนี้

รัฐกร เลิศไกร (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการออมกับกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ : ศึกษารายละเอียด วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด พนบว่า ปัจจัยทางด้าน อายุ จำนวนปีที่ทำงาน รายได้ สถานภาพการสมรส และประโยชน์ที่จะได้รับ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการออมกับกองทุนเลี้ยงชีพของพนักงานบริษัท วิทยุการบิน แห่งประเทศไทย จำกัด

ศิริวรรณ พรเลิศวิวัฒน์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรป้าชุมชนในการอนุรักษ์ป้าชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านท่าวังไทร ตำบลลังหมี อำเภอวังน้ำเยี่ยว จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป้าชุมชนของสมาชิกองค์กรป้าชุมชนบ้านท่าวังไทร 2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป้าชุมชนของสมาชิกองค์กรป้าชุมชนบ้านท่าวังไทร 3) นำผลการศึกษาไปเป็นข้อมูลหรือแนวทางในการทำงานขององค์กรอนุรักษ์ป้าชุมชนบ้านท่าวังไทร โดยศึกษาจากประชาชน คือ ชาวบ้านท่าวังไทรที่เป็นสมาชิกองค์กรป้าชุมชน จำนวน 150 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ໄค - สแควร์ พนบว่า

1. สมาชิกองค์กรอนุรักษ์ป้าชุมชนบ้านท่าวังไทร มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความตระหนักรถในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความคาดหวังผลประโยชน์ การได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก และการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์อยู่ในระดับปานกลาง

2. สมาชิกองค์กรอนุรักษ์ป้าชุมชนบ้านท่าวังไทร มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป้าชุมชนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป้าชุมชนบ้านท่าวังไทร ของสมาชิก ได้แก่ ความคาดหวังผลประโยชน์ การได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก และการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการ

อนุรักษ์ป้าชุมชนบ้านท่าวังไทรของสมาชิก ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความตระหนักรักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4. ข้อเสนอแนะแนวทางในการทำงาน

4.1 ควรเน้นการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่สมาชิก มีการจัดอบรมสัมมนาพาไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อแลกเปลี่ยน ความรู้ ประสบการณ์ สร้างเสริมความรู้และวิสัยทัศน์ ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน เพื่อนำมาปรับปรุงใช้ในองค์กรอย่างเหมาะสม

4.2 ควรมีการประชาสัมพันธ์ โดยโน้มนำให้สมาชิกได้เห็นถึงผลประโยชน์ที่ตน และชุมชน จะได้รับจากการอนุรักษ์ป้าชุมชนนั้นไว้ให้มากที่สุด

4.3 ควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่องานของกลุ่มให้กับหน่วยงานภายนอกทราบ เพื่อกลุ่มภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม ทั้งในด้านเงินทุน และการตลาด

4.4 ควรมีการส่งเสริมในการใช้สื่อเพื่อเพิ่มความรู้ให้แก่สมาชิก โดยจัดมุมอ่านหนังสือ การให้ความรู้ผ่านเสียงตามสาย เป็นต้น

นรินทร์ กัญจนพฤกษ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการอนุรักษ์สภาพป่าไม้ในพื้นที่อำเภอ ก้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการอนุรักษ์สภาพป่าไม้ในพื้นที่อำเภอ ก้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการฯ 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการฯ 4) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการฯ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจากประกาศในพื้นที่อำเภอ ก้อย จำนวน 150 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t - test และ F - test ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการอนุรักษ์สภาพป่าไม้ในพื้นที่ อำเภอ ก้อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้แก่ รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การฝึกอบรม และการรับรู้ข่าวสาร ส่วนปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการอนุรักษ์สภาพป่าไม้ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ความคาดหวังผลประโยชน์ตอบแทน และความคิดเห็นต่อ กิจกรรมโครงการอนุรักษ์ป่าไม้ และมีข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมโครงการอนุรักษ์สภาพป่าไม้ในพื้นที่ อำเภอ ก้อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ควรจะมีการส่งเสริมอาชีพเพิ่มรายได้ การจัดตั้งกลุ่มองค์กรประชาชน การฝึกอบรมเสริมความรู้ด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ การพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต และการประชาสัมพันธ์ด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ให้มากขึ้นและต่อเนื่อง

บารุ่ง แสงพันธุ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการป่าชุมชนเข้าชุมชน อำเภอชานดณ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเข้าชุมชนโดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจากประชากรในพื้นที่ จำนวน 238 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และโคสแควร์ ผลการศึกษา พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การได้รับการฝึกอบรม และการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ประชาชนมีความคิดเห็นด้วยกับการดำเนินงานป่าชุมชน

สุกียรดิ ด้านพิษณุพันธ์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดสุโขทัย พบว่า ปัจจัยด้านอายุของเกษตรกรมีผลต่อการดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ทั้งในภาพรวมและรายด้าน ส่วนปัจจัยอื่นไม่มีผลในภาพรวม สำหรับรายด้านพบว่าแหล่งเงินทุน การดำเนินธุรกิจ เศรษฐกิจ มีผลต่อการดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่

ศุภสิทธิ์ ดีดานา (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานกลุ่มทอผ้า ตำบลлагang โซกวา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานกลุ่มทอผ้า กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกกลุ่มทอผ้าตำบลлагang โซกวา จำนวน 113 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ทดสอบพหุคุณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นๆ ผลการศึกษาพบว่า 1) ภาพรวมของการบริหารงานของกลุ่มทอผ้าอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานกลุ่มทอผ้าใน 5 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ รายได้เฉลี่ย/เดือน ตำแหน่งในกลุ่ม (ประธาน) ความสามารถของผู้นำกลุ่ม ความรู้ความเข้าใจในบทบาท การบริหารงานของสมาชิกกลุ่ม ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม การได้รับการฝึกอบรมความรู้จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่างๆ ส่วนตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับตัวแปรตาม ได้แก่ ระยะเวลาอยู่ในชุมชน ตำแหน่งในกลุ่ม (สมาชิก) การวิเคราะห์ทดสอบพหุคุณ พบร่วม ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม การรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่างๆ ความรู้ความเข้าใจในบทบาทการบริหารงานของสมาชิกกลุ่ม การได้รับการฝึกอบรมความรู้จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ระยะเวลาที่เป็นสมาชิกกลุ่ม มีผลทางบวก และจำนวนสมาชิกในครอบครัว (วัยทำงาน) มีผล

ทางลบ มีอำนาจพยากรณ์การมีส่วนร่วมการบริหารงานกลุ่มทอผ้าได้ร้อยละ 85.3 ซึ่งเป็นสมการพยากรณ์ในรูปค่าแหนดิบ และค่าแหนดมาตรฐาน ดังนี้

$$\hat{Y} = -0.468 + 0.321X_{17} + 0.420X_{20} + 0.268X_{16} + 0.148X_{18} + 0.015X_7 \\ - 0.062X_{14}$$

$$\hat{Z} = 0.290X_{17} + 0.380X_{20} + 0.271X_{16} + 0.149X_{18} + 0.105X_7 - 0.092X_{14}$$

สุคนธ์ หัวมานา (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มปรับปรุงคุณภาพยาง จังหวัดระยอง มีวัดถูกประสงค์เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการของสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงคุณภาพยาง ศึกษาปัจจัยบางประการที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มปรับปรุงคุณภาพยาง ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกลุ่มปรับปรุงคุณภาพยาง โดยศึกษาสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางในจังหวัดระยอง จำนวน 145 คน จาก 6 อำเภอ 10 กลุ่ม ในช่วงเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2543 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติต่างๆ เพื่อหาความแตกต่างของข้อมูลผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 47.0 ปี มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 2 - 3 คน จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาร้อยละ 53.1 มีพื้นที่ทำสวนยางเฉลี่ย 36.9 ไร่ มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตยางพาราเฉลี่ย 138,241 บาท ใช้เงินลงทุนในการผลิตยางเฉลี่ย 18,143.44 บาท ความคิดเห็นของสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่มต่อปัจจัยด้านการผลิตยางแผ่นคุณภาพดี ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกกลุ่มต่อวัดถูกประสงค์ของการรวมกลุ่มปรับปรุงคุณภาพ พนบว่า เกษตรกรเห็นด้วยต่อปัจจัยด้านการผลิตยางแผ่นคุณภาพดี ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกกลุ่มต่อวัดถูกประสงค์ของการรวมกลุ่มปรับปรุงคุณภาพ พนบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจน การมีส่วนร่วมของสมาชิก และคณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานพบว่า เกษตรกรเห็นด้วยการสนับสนุนของพ่อค้าผู้รับซื้อยางและเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตอกย้ำปรับปรุงคุณภาพยาง พนบว่า มีการสนับสนุนน้อย ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกลุ่มปรับปรุงคุณภาพยาง พนบว่า เกษตรกรเห็นด้วยกับหัวข้อปัญหา โดยหัวข้อที่เกษตรกรเห็นด้วยมาก ได้แก่ ราคายางที่ขายผ่านกลุ่มไม่แตกต่างจากราคาที่ซื้อขายปกติตามท้องถิ่น การจ่ายเงินค่าผลผลิตยางล่าช้า และสมาชิกกลุ่มไม่พอใจกับราคายางที่ประเมินไว้ในแต่ละครั้ง การทดสอบสมมติฐานพบว่า ไม่มีความแตกต่างระหว่างอายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว พื้นที่ปลูกยางพารา รายได้ การสนับสนุนของพ่อค้าผู้รับซื้อยาง ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเคยชินของเกษตรกรในการประกอบอาชีพที่มีลักษณะไม่แตกต่างกัน และยังพบว่ามีความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษา ความคิดเห็นของสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงคุณภาพยาง ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกกลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางต่อวัดถูกประสงค์ของการรวมกลุ่ม การมีส่วนร่วม

ร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงคุณภาพอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วีระพล ทองมา, วนจันทร์ ทองมา และราดาพร ทองมา (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภากองค์การบริหารส่วนตำบลของจังหวัดเชียงใหม่ในการบริหารจัดการชุมชนห้องถินเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและต่ำกว่ามีระดับความพึงพอใจต่อหลักการบริหารจัดการชุมชนห้องถินในภาพรวมอยู่ในระดับมาก การได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านเสียงตามสาย แผ่นพับ/แผ่นปลิว มีผลต่อความพึงพอใจในค่านิยมร่วมกันของสมาชิกในองค์กรในระดับมาก สำหรับรายได้เฉลี่ยมีความสัมพันธ์ทางลบกับระดับความพึงพอใจในด้านระบบการทำเนินการขององค์การบริหารส่วนตำบล

กฤษฎา เล็กมณี (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาป้าชุมชนบ้านยางห้วยยะอุ อ่าเภอแม่อสอด จังหวัดตาก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ - สังคม และปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาป้าชุมชนของชุมชนบ้านยางห้วยยะอุ อ่าเภอแม่อสอด จังหวัดตาก ตลอดจนแนวทางที่ชุมชนจะพัฒนาป้าชุมชนต่อไปในอนาคต โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนบ้านยางห้วยยะอุ จำนวน 101 ครัวเรือน สถิติที่ใช้ได้แก่ ความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ไคสแควร์ และแครมเมอร์ วี ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 39 - 48 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 12,361.38 บาท มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานที่ต่ำลงด้านแม่ละมา เป็นระยะเวลานานกว่า 20 ปี มีแนวคิดที่จะพัฒนาป้าชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต โดยต้องการให้เจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงานของรัฐเข้ามาสนับสนุนในการดำเนินงานพัฒนาป้าชุมชน ผลการศึกษาทางทางสถิติ เพื่อวิเคราะห์หาความเป็นอิสระระหว่างการพัฒนาป้าชุมชนกับปัจจัยต่างๆ 13 ปัจจัย โดยใช้วิธีไคสแควร์ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 พบว่า การพัฒนาป้าชุมชนมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านป้าไม้ การพบปะเจ้าหน้าที่ป้าไม้ การได้รับการฝึกอบรมด้านป้าไม้ ความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การได้รับผลประโยชน์จากป้าชุมชน และการเป็นสมาชิกกลุ่มป้าชุมชนของราชภารบ้านยางห้วยยะอุ และเป็นอิสระไม่ขึ้นกับปัจจัยทางด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ รายได้ครัวเรือน และการร่วมกุ่มทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาห้องถิน

ประพนธ์ บรรจงศิริทัตน์ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนากลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงใหม่จังหวัดบุรีรัมย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มหม่อนเลี้ยงใหม่ บ้านหนองเสเม็ด - ไทยเจริญ อ่าเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนากลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงใหม่ 2) ศึกษาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนากลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงใหม่ 3) ศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงใหม่ ผู้วิจัยศึกษาประชากร

ผู้วิจัยศึกษาประชากร สมาชิกกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงใหม่บ้านหนองเสเม็ด - ไทยเจริญ จำนวน 107 คน โดยศึกษาประชากรทั้งหมด การเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 36 - 45 ปี การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม การประกอบอาชีพ การเกษตรมีพื้นที่เป็นของตนเอง พื้นที่ทำนา 1-10 ไร่ พื้นที่ทำไร่ 1-20 ไร่ พื้นที่ทำสวน 1-20 ไร่ พื้นที่ปลูกหม่อน 1-10 ไร่ การเลี้ยงใหม่ 1-10 กระตัง รายได้ของสมาชิกจากการทำนา น้อยกว่า 20,000 บาท จากการทำไร่น้อยกว่า 20,000 บาท รายได้จากการปลูกหม่อนเลี้ยงใหม่ 1,000 - 3,000 บาท มีรายได้จากการประกอบอาชีพเฉลี่ย 30,001 - 50,000 บาท การติดต่อ กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ พบว่าสมาชิกกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงใหม่บ้านหนองเสเม็ด-ไทยเจริญส่วนใหญ่ ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 6-10 ครั้ง/ปี การติดต่อกับผู้นำท้องถิ่น ติดต่อกับ ผู้ใหญ่บ้าน 6-10 ครั้ง/ปี การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกมากที่สุด คือ กิจกรรม บำเพ็ญประโยชน์ สำหรับปัญหาของสมาชิกส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องการกู้เงินระยะสั้น ร้อยละ 85 การเบรี่ยบเทียบปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนากลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงใหม่ บ้านหนองเสเม็ด-ไทยเจริญ ทั้ง 6 ประเด็น พบว่า การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำ ท้องถิ่นเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วน ร่วมในการพัฒนากลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงใหม่บ้านหนองเสเม็ด-ไทยเจริญเป็นอย่างมาก

มนีกาญจน์ ศรีโรจน์พร, สาธิ์ ชูติกุล และชัวซชัย ช้อนยนต์ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ของผู้บริโภคใน เขตจังหวัดน่าน พบว่า ปัจจัยด้านด้วยสินค้า ได้แก่ รูปแบบสินค้า การบริการ คุณภาพ ราคา สถานที่จำหน่าย การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ของภาครัฐ เป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ปัจจัย ส่วนบุคคล ได้แก่ บุคลิกภาพ ทัศนคติ ความเชื่อ และแรงจูงใจ เป็นปัจจัยที่สำคัญรองลงมา สำหรับปัจจัยทางด้านคุณลักษณะของผู้บริโภค ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และ รายได้ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05

ยุพิน นิลวัลยกุล (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยที่ ส่งผลให้บุคคลประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพอิสระในเขตภาคตะวันออก โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลประสบความสำเร็จในการประกอบ อาชีพอิสระในเขตภาคตะวันออก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ บุคคลประกอบอาชีพ อิสระจนประสบความสำเร็จ เป็นที่ยอมรับของสังคมได้รับโล่และเกียรติบัตร ดังเดิม พ.ศ. 2530 - 2540 จำนวน 127 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมาตราส่วน ประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิเคราะห์ปัจจัยโดยวิธี Principal Component

Analysis และหมุนแกนแบบ Orthogonal ด้วยวิธี Varimax หาค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ อิสระในเขตภาคตะวันออก มีทั้งหมด 24 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านมีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ 2) ด้านนำເຄາເທັກໂນໂລຢີທີ່ທັນສະມັຍມາໃຊ້ 3) ด้านมีความรู้ด้านอาชีพและรู้จริงในสิ่งที่ทำ 4) ด้านไม่เห็นแก่ตัวซวยเหลือสังคมตามโอกาสอันควร 5) รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 6) ด้านใช้เวลาและทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์มากที่สุด 7) ด้านใช้คำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่นให้เป็นประโยชน์ 8) ด้านประยัดดอด้อมเห็นคุณค่าของเงิน 9) ด้านไม่เอาเปรียบผู้อื่นและเม้มนุழຍ สัมพันธ์ดี 10) ด้านรักและมีทักษะคิดที่ดีต่ออาชีพอิสระโดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ 11) ด้านทำเลและสถานที่ประกอบการในธุรกิจนั้นๆ 12) ด้านช่างสังเกต ปรับปรุง แก้ไขงานให้ดีขึ้น 13) ด้านยินดีรับความเปลี่ยนแปลงและกล้าเผชิญกับความจริงในทุกสถานการณ์ 14) ด้านมีทุนและการสนับสนุนที่ดี 15) ด้านมีความอุดสาหะรอด้อยความสำเร็จและผลประโยชน์ระยะยาวได้ 16) ด้านมีระเบียบวินัยในการควบคุมตนเอง 17) ด้านใช้ความคิดพิจพลดัดแต่หนหลังเป็นบทเรียน 18) ด้านขยาย ซื้อสัตย์ อดทน ต่อตนเองและผู้อื่นเสมอ 19) ด้านมีความสามารถและทำงานหนักได้เกินกว่าบุคคลปกติ 20) ด้านในการประกอบกิจการใดๆจะตั้งเป้าหมายไว้สูงและสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ 21) ด้านไม่เบื่อง่ายไม่ชอบทิ้งอะไรกลางคันเมื่อพบปัญหาอุปสรรค 22) ด้านรักอิสราภาพไม่ชอบการอยู่ใต้อำนาจใคร 23) ด้านมีการออมทรัพย์เพื่อการลงทุน และ 24) ด้านกล้าตัดสินใจที่จะเผชิญกับปัญหาทุกด้านอย่างมีเหตุผล

สมพร พิมสาร (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดการป้าชุมชนของบ้านป่าลัน หมู่ 5 ตำบลปงน้อย กิ่งอำเภอตอยหลวง จังหวัดเชียงราย ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป้าชุมชนในประเด็น ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยภายนอก รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนถึงปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป้าชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการในเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แนวทางการสัมภาษณ์ในประเด็นหลักที่สร้างขึ้นกับหัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนครัวเรือนและผู้อ้วกุโลซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 ราย รวมทั้งศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอในรูปแบบของชีวประวัติ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ รวมถึงรายได้ของคนในชุมชนบ้านป่าลัน ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป้าชุมชนของบ้านป่าลัน เพราะชาวบ้านป่าลันทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพรายได้น้อยหรือมาก โสดหรือสมรส มีการศึกษาหรือไม่มี ย่อมมีส่วนร่วมในการจัดการป้าชุมชนและกิจกรรมต่างๆ ได้ เช่นเดียวกัน ในด้านรูปแบบการมีส่วนร่วม ชาวบ้านป่าลันมีส่วนร่วมในการจัดการป้าชุมชนโดยวิธีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของชาวชุมชนบ้านป่าลันที่ลองผิดลองถูกมาหลายครั้ง การใช้ประสบการณ์ที่ได้ผ่านการปฏิบัติมาหลายครั้ง การใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุคน การใช้ความเชื่อเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของป่าและพิธีกรรมต่างๆ ที่ได้เล่าขานแก่ลูกหลาน และการให้เข้าร่วมในพิธีกรรมต่างๆ มหาลัยรุ่นมาเป็นสิ่งเชื่อมโยงในลักษณะของการ

ตัดสินใจรวมกลุ่มกันโดยเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มโดยความสมัครใจเพื่อรวมความคิด คิดค้น ปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชน คือ เมื่อเกิดความแห้งแล้ง ภาคร้อนอบ อ้าว น้ำทำการเกษตรไม่พอใช้ การเก็บของป่าเพื่อใช้สอยในครัวเรือนยากขึ้น ทำให้ชุมชน ทราบปัญหาที่เกิดขึ้นได้แก้ไขปัญหาโดยจัดตั้งกลุ่มป่าชุมชนขึ้นและต่อมาสมาชิกได้ดำเนินการ คัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อดำเนินการจัดการป่าใกล้ชุมชนให้เป็นป่าชุมชนของหมู่บ้าน ป่าลัน พร้อมกับได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ป่าชุมชนและร่วมกันกำหนดกฎระเบียบการอนุรักษ์ป่า และการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเพื่อให้ชาวชุมชนบ้านป่าลันและชุมชนใกล้เคียงทราบ ในการดำเนินงานของคณะกรรมการในแต่ละเดือนจะมีการรายงานผลการปฏิบัติงานให้ที่ประชุม หมู่บ้านทราบเกือบทุกเดือน ส่วนปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่า ชุมชน ส่วนใหญ่จะมาจากคนนอกชุมชนที่เข้ามาจดจำโดยประโยชน์จากป่าชุมชนของหมู่บ้านป่า ลันและขณะเริ่มต้นการจัดการป่าชุมชน คนในชุมชนบ้านป่าลันก็มักจะลักลอบเข้าไปหา ผลประโยชน์ในป่าชุมชนโดยไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบซึ่งคนในชุมชนและคณะกรรมการได้แจ้ง อย่างสิ่งที่จะเกิดความเสียหายกับพื้นที่ให้ทราบ ต่อมาปัญหานี้ก็หมดไป มีการปฏิบัติตาม ระเบียบที่กำหนดมากขึ้น

ปั้นดดา สุขเกษม (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของ กลุ่มอาชีพ : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัดถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา ลักษณะการประกอบอาชีพของกลุ่มอาชีพในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา 2) ศึกษา ลักษณะกลุ่มอาชีพที่ประสบความสำเร็จ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างได้ จากกลุ่มอาชีพในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยศึกษาเฉพาะสมาชิกกลุ่มละ 4 คน ในทุกกลุ่ม รวมทั้งหมดได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มอาชีพ 42 กลุ่ม มีตัวแทนกลุ่ม 168 คน ซึ่งได้ จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการ วิจัย เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ลักษณะ การประกอบอาชีพของกลุ่มอาชีพ ลักษณะกลุ่มอาชีพที่ประสบความสำเร็จ และปัจจัย ที่ส่งผล ต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ คือ ส่งเสริม ให้มีการ ฝึกอบรมด้านอาชีพจากภายในและภายนอกแก่สมาชิกเพื่อนำไปประกอบอาชีพ มีการพัฒนา คุณภาพสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาด และการเป็นสมาชิกของกลุ่มอาชีพทำให้ สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น มีงานทำ ลดปัญหาการว่างงานได้ ทั้งนี้ การรวมกลุ่มอาชีพทำให้สมาชิก ส่วนใหญ่มีอาชีพที่มั่นคง และพัฒนาให้กลายเป็นอาชีพหลักได้ ลักษณะการประกอบอาชีพ ของกลุ่มอาชีพ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ ส่วนสถานที่ตั้งทำการกลุ่ม และ การขอรับเงินทุนประกอบอาชีพจากหน่วยงานอื่น ไม่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่ม อาชีพ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจในวัดถุประสงค์การจัดตั้ง และหลักการ ดำเนินงานกลุ่ม ลักษณะผู้นำกลุ่ม การบริหารงานกลุ่ม และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรม กลุ่ม มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ ปัจจัยภายนอกได้แก่ การได้รับการ

สนับสนุนจากเจ้าหน้าที่รัฐ และภาคเอกชน การได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ

ชาตเดอร์ยี เอ (Chatterji., A., 2003 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการฟื้นฟูสภาพป่า ในอินเดีย พบรัฐ Orissa มีประชากรประมาณ 50 ล้านคน พื้นที่ร้อยละ 36 ปีกคลุ่มไปด้วย พื้นที่ป่าไม้ การกำหนดนโยบายเพื่อจัดรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ เพื่อให้เกิดการฟื้นฟู ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ โดยอาศัยหลักการทางวนวัฒนวิทยา เพื่อให้เกิดประโยชน์ กับชุมชนที่อาศัยอยู่กับป่า ภาครัฐมีบทบาทหน้าที่ในการควบคุมกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ และ สงวนคุ้มครองระบบนิเวศน์ในพื้นที่อนุรักษ์ ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากป่าสำหรับ ใช้เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต และมีส่วนร่วมในการจัดการอย่างยั่งยืน

ดาส เอส และดาส เอ ชารังยี (Das, S. and Das, A. Sharangi., 1995 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสถานภาพการจัดการและการตลาดเกี่ยวกับครัวเรือนได้โครงการจัดการ ป่าไม้แบบมีส่วนร่วม พบร้า ผลิตภัณฑ์ครัวเรือนที่มีส่วนใหญ่ได้มาจากป่าธรรมชาติ สภาพการตลาด ไม่แน่นอน ราคาน้ำดื่มอยู่ที่ต้นที่มีต้นต่อปีอยู่ระหว่าง 2,000 – 3,000 Rs. เพศหญิงมีบทบาทสูงในกระบวนการผลิต เก็บรากชาและการตลาด และมีการค้นพบ ต้น Kusum สำหรับเพาะปลูกทดแทนเพื่อใช้ในการเลี้ยงครัว

ไทรารี ดี ดี (Tiwari, D D., 1994 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบการป้องกันรักษา ป่าภายในได้โครงการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาในพื้นที่ Bharuch District พบร้า ปัจจัยที่ความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าไม้ ได้แก่ 1) จำนวนสมาชิกภายในกลุ่ม 2) จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือ 3) ความคาดหวังที่จะได้ประโยชน์ทาง เศรษฐกิจ 4) จำนวนสมาชิกขององค์กรที่เข้ามามีส่วนร่วม 5) จำนวนปีที่องค์กรเครือข่าย เข้ามามีส่วนร่วม ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางลบ ได้แก่ 1) ขนาดของหมู่บ้าน 2) จำนวน มหาบันดิตที่ว่างงาน 3) จำนวนปศุสัตว์ในหมู่บ้าน

เอเรียล เอเลน และเอเรส โทรอนโด (Ariel, Alain. and Arias, Tolendo., 2003 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเงื่อนไข และผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ระบบนิเวศป่าไม้สำหรับ การอนุรักษ์พื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรมในพื้นที่ Santiago Comaltepec, Ixtian of Juarez, Oaxaca, Mexico พบร้า การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของพื้นที่ป่าในแต่ละแห่ง ขึ้นอยู่กับการใช้ประโยชน์ทาง เศรษฐกิจของผู้คนในสังคม และกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการอนุรักษ์พื้นที่ป่าในท้องถิ่น ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ของรัฐ

ชับฮาญ ราหा (Shubhayu, Raha., 2003 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลกระทบทาง เศรษฐกิจสังคมของการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ : กรณีศึกษาการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วม ใน West Bengal, India พบร้า ความแตกต่างของกลุ่มผลประโยชน์ส่งผลต่อรูปแบบวิธีการในการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าไม้ในอินเดีย ความแตกต่างทางสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้ เกิดรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าไม้แตกต่างกัน ทั้งในด้านที่เป็นปัจจัยพื้นฐาน

ในการดำรงชีวิต รูปแบบวิธีการ และองค์ประกอบทางกิจกรรมการเกษตรหลายระดับ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ และพัฒนาการทางเศรษฐกิจสังคม

ไซเบรียน จัม, มาร์ติน อเบก้า และ ฟรานซิส เบโนโกโน (Cyprian, jum. Martin, Abega. and Francois, Bengono., 2003 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ในพื้นที่ Ottotomo Forest Reserve of Cameroon พบว่า Participatory Action Research มีประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าสงวนของรัฐ Ottotomo, Cameroon ทำให้เกิดคณะกรรมการร่วมระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น เกษตรกร ประชาชน กลุ่มผลประโยชน์ องค์กรภาครัฐ ผู้มีส่วนได้เสีย และอื่นๆ ร่วมกับ NGOs. ในท้องถิ่น โดยมี Adaptive Co-Management (ACM) อยู่ตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงาน พบว่า Participatory Action Research มีประโยชน์ในการเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารสร้างความเข้าใจให้ตรงกัน มีการเจรจาต่อรอง เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดความเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมและใช้เป็นแหล่งรวมข้อมูลที่มีประโยชน์ในการปรับปรุงหรือประยุกต์ใช้ในการติดตามแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

พารุล ไรชี (Parul, Rishi., 2007 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทัศนคติของประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการป่าไม้ในอินเดีย พบว่า วิธีการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมในอินเดียเริ่มขึ้นภายใต้นโยบายการป่าไม้แห่งชาติ ค.ศ. 1988 ซึ่งเริ่มมีการกำหนดนโยบายการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ขึ้น การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนจากสมาชิกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 110 ราย จากประชากรในจำนวน 14 ชุมชนหมู่บ้านป่าไม้ ในเมือง Madhya Pradesh ของอินเดีย ที่เข้าร่วมโครงการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ (JFM)

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนในชุมชน มีทัศนคติทางบวกต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อมีการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติด้านหน้าที่ที่มีต่อการจัดการป่าไม้ในชุมชน และบทบาทของศตรี มีผลทางบวกต่อการป้องกันรักษา และการจัดการป่าไม้ ด้านเจ้าหน้าที่ป่าไม้ พบว่า มีทัศนคติทางลบต่อกรมป่าไม้ ด้านการมีอิสระในการทำงาน และวิธีการในการมีส่วนร่วม โดยมีความต้องการอิสระในการการทำงาน ภายใต้สภาวะแวดล้อม และข้อจำกัดจากภายนอกมากกว่าที่เป็นอยู่ ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่าง จึงมีความสำคัญต่อรูปแบบ และความสำเร็จของการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้

ไฟรโต โดลิสกา และคณะ (Frito, Dolisca and others., 2007 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมจัดการป่าไม้ของเกษตรกรในประเทศไอติ พบร้า Forest des Pins Reserve เป็นเมืองที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไอติ มีการตัดไม้ทำลายป่าอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นผลกระทบจากการการอพยพของประชาชนเข้ามาเพื่อหาพื้นที่ทำการเกษตร และการจ้างแรงงานในฟาร์มปิด มีการพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในการจัดการเพื่อการป้องกันรักษาพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืนอย่างกว้างขวาง การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ของเกษตรกร ใน Forest des Pins Reserve โดยใช้การวิเคราะห์การทดสอบเชิงพหุ เก็บข้อมูลจากกลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 243 ราย จากประชากรในพื้นที่ดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับ ประโยชน์เพิ่มขึ้นจากการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ รายได้ในรอบปีเพิ่มขึ้น ได้รับการศึกษา สูงขึ้น การเป็นสมาชิกขององค์กรที่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมในการกระบวนการจัดการป่าไม้ ของสตรีเพิ่มขึ้น มีข้อเสนอแนะการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนา เทคนิคที่จำเป็นในการวางแผนการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ของเกษตรกรอย่างเข้มแข็ง

อิงกริด เจ วิสเซอร์ เอมากเกอร์ และปีเตอร์ กลาสเบอร์เกน (Ingrid, J. Visseren - Hamakers. and Pieter, Glasbergen., 2007 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารจัดการป่าไม้ แบบมีส่วนร่วม พบว่า การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ป่าไม้ เป็นหนึ่งใน ประเด็น ที่ได้รับความสนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของโลกในยุคปัจจุบัน การตัดไม้ ทำลายป่า และการลดลงของพื้นที่ป่าไม้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ที่ผ่านมาถึงแม้จะมีข้อตกลง ระหว่างประเทศในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีการกำหนดระเบียบข้อบังคับพิเศษเกี่ยวกับ ระบบการบริหารจัดการป่าไม้ระหว่างประเทศ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ระหว่าง ภาครัฐ ธุรกิจเอกชน และ/หรือประชาชนในสังคม ให้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับกฎ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านป่าไม้ที่มีอยู่ มีข้อจำกัด ขาดความยืดหยุ่น อันเนื่องมาจากภาครัฐเป็นผู้กำหนด หากจะให้มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ควรส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วม ในระบบการบริหารจัดการป่าไม้อย่างแท้จริง

ลูคา ทาคโโน่ (Luca, Tacconi., 2007 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการกระจายอำนาจ การจัดการป่าไม้และคุณภาพชีวิต : ทฤษฎีและการปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทฤษฎี การกระจายอำนาจ เพื่อหาแนวทางที่นำไปสู่การปฏิบัติ สำหรับกำหนดครุภัณฑ์แบบการจัดการป่าไม้ ที่เหมาะสม โดยการศึกษาทดสอบสมมุติฐาน ประเมินผลการกระจายอำนาจที่มีต่อการอนุรักษ์ จัดการทรัพยากรป่าไม้ และนำเสนอรูปแบบการกระจายอำนาจเพื่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยพื้นฐานของชุมชน (Community Base Natural Resource Management (CBNRM)) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมกระบวนการกระจายอำนาจ ควบคู่ไปกับ การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยมาตรการทางการคลัง การสร้างกลไกในการตรวจสอบประเมินผล และ แก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดการป่าไม้ให้กับประเทศต่างๆ ที่มีพื้นที่ป่าไม้ในเขตโอนร้อน

ทานเวอร์ อัลลี และคณะ (Tanvir, Ali. and others., 2007 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ผลกระทบทางด้านการคลังจากการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ในพื้นที่ชนบท โดยได้ศึกษา ระบบการมีส่วนร่วมจัดการป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนชนบท ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1996 ภายใต้โครงการกองทุนการเงินพัฒนาป่าไม้

ของธนาคารพัฒนาเอเชีย ซึ่งเป็นการศึกษาสาเหตุความเป็นมาของการบุกรุกทำลายป่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ของชุมชนท้องถิ่นในชนบท อย่างไรก็ตาม ในรอบ ทศวรรษที่ผ่านมา ถึงแม้จะมีผู้ให้ทุนสนับสนุนการป้องกันพื้นฟู การบุกรุกทำลายป่าก็ยังคง เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาดุลภาพชีวิตของประชาชน จากการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ในพื้นที่ โดยศึกษาถึงผลกระทบทางด้านการคลัง และ ยุทธศาสตร์การอยู่ดีมีสุขของประชาชนในท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า รายได้ที่เป็นเงินไม่ได้ขึ้นอยู่ กับแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ แต่รายได้ส่วนใหญ่มาจากการอื่นๆ เช่น การอพยพย้ายถิ่น แรงงาน เป็นต้น มีความสัมพันธ์กับฐานะทางการคลัง และอาหารที่พอเพียงในชุมชน การจัดการ ป่าไม้ในพื้นที่ ให้ความสำคัญกับการป้องกันและฟื้นฟูสภาพป่า การมีส่วนร่วมในการจัดการป่า ไม้ ส่งเสริมการพัฒนาทางสังคมในชุมชนท้องถิ่น โดยการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการ เปลี่ยนแปลงสถาบันทางสังคม ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า และ ประสิทธิภาพในกระบวนการภารกิจฟื้นฟูสภาพป่าของประชาชน ใน NWFP

จากการวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อกิจกรรม งานโครงการต่างๆ นั้น มีความหลากหลาย แตกต่างกันออกไปตามสภาพพื้นที่ และกิจกรรม โครงการที่ดำเนินการในแต่ละบริบทของพื้นที่นั้นๆ สำหรับปัจจัยต่างๆ เช่น อายุ ระดับ การศึกษา จำนวนสมาชิก จำนวนปีที่ทำงาน ความรู้ความเข้าใจ ความคาดหวังประโยชน์ การสนับสนุนจากภายนอก การได้รับข้อมูลข่าวสาร ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อกิจกรรม งาน โครงการต่างๆ แทนทั้งสิ้น

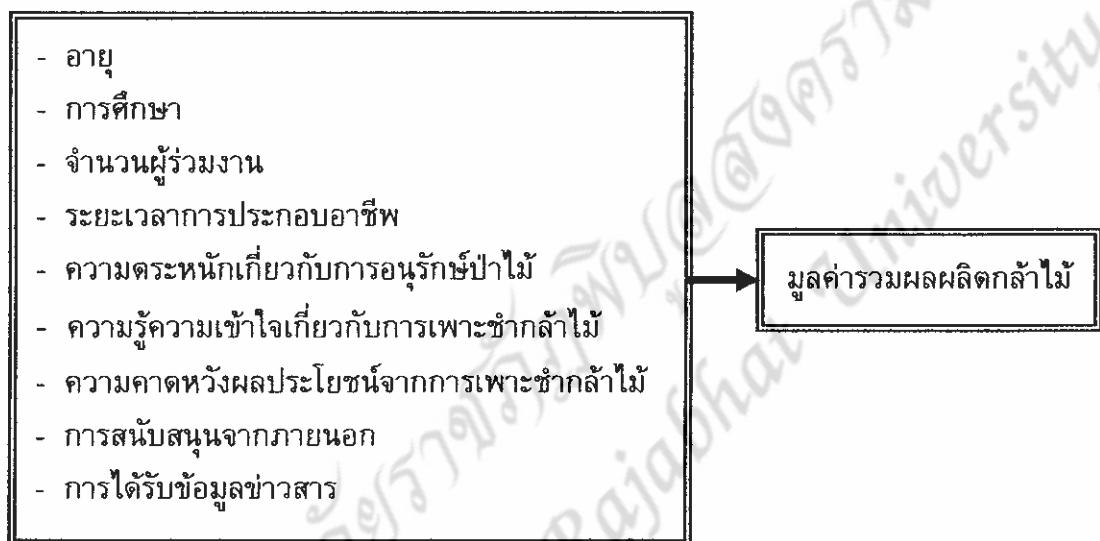
สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้ ปัจจัยทางด้านอายุ การศึกษา จำนวนผู้ร่วมงาน ระยะเวลาการประกอบอาชีพ ความตระหนักรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ ป่าไม้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเพาะชำกล้าไม้ ความคาดหวังประโยชน์จากการเพาะชำ กล้าไม้ การสนับสนุนจากภายนอก และการได้รับข้อมูลข่าวสาร จะมีผลต่อมูลค่ารวมของ ผลผลิตกล้าไม้ของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก โดยผู้วิจัยได้เขียนกรอบแนวคิดเป็น แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

ภาพประกอบ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย